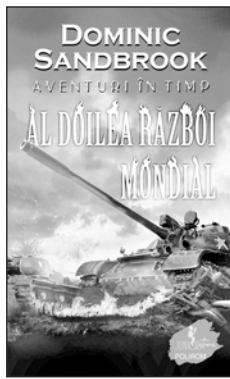

**SCANDAL ÎN
CULTURĂ:
INSTITUTUL
NAȚIONAL AL
PATRIMONIULUI
CA OBIECT AL
DORINȚEI**

PAGINILE 2-3

**DOMINIC
SANDBROOK –
AVENTURI ÎN TIMP.
AL DOILEA RĂZBOI
MONDIAL**

În avanpremieră un fragment
din acest volum, care va apărea în
curând în colecția „Junior. Istorie”
a Editurii Polirom.

PAGINA 12

CINE ÎL OPREȘTE PE PUTIN?

Rusia a declanșat războiul în Ucraina, astfel că
previziunile cele mai negre s-au adeverit. Pare de
necrezut ca un stat, chiar și Rusia, să atace o țară care
numără 40 de milioane de locuitori.

PAGINA 5

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE SÂMBĂTA // WWW.SUPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XVIII ▶ NR. 764 ▶ 26 FEBRUARIE – 4 MARTIE 2022 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

**INTERVIU CU SCRITORUL
ROBERT ȘERBAN**

**„DETEST
ORICE FORMĂ
CE-MI
ÎNGRĂDEȘTE
LIBERTATEA”**

PAGINILE 8-9

Scandal în cultură: Institutul Național al Patrimoniului ca obiect al dorinței

De mult timp, cultura în România este într-o poziție nefericită, de orfan al unei țări care e prea preocupată de orice altceva decât de cine este. Este poziția pe care, într-un alt context, Tony Judt o descria foarte plastic: „la fundul grămezii“. Iar în acest

peisaj cultural, partea de patrimoniu este copilul nu numai orfan, nu numai nedorit, ci și bătut și abandonat. Sunt traume care se resimt la nivelul culturii române și care se vor resimți și manifesta de-a lungul unor decenii bune de acum înainte.

RADU CUCUTEANU

Este drept, au fost momente în care se mai schimba câte ceva – incredibil, uneori, chiar în bine. Dar apoi vin deciziile care dau totul peste cap, când susul devine lateral, iar lateralul devine bifocal. Da, este vorba despre absurd. Căci, pentru multele guverne care s-au scurs pe la conducerea României, cultura în general și patrimoniul în special sunt cuvinte frumoase cu care încerci să-i convingi pe ceilalți, ba chiar și pe tine, de cât de bun și de frumos ești. Și asta fără măcar să te piepteni sau să-ți iei puchii de la ochi.

PATRIMONIUL CA GENERATOR DE CUNOAȘTERE ȘI DE VENITURI

Altfel, de patrimoniu își aduc aminte conducătorii nației doar când e vorba de bani. De obicei, bani de dat pentru patrimoniu, ceea ce atrage cunoscutele interjecții „navemdeunde“, „dalacene-trebuie“ sau chiar „iamaidătencolo“. O situație specială este însă cea de acum: patrimoniul este cel care aduce mulți bani deodată în România. Să ne înțelegem: ceea ce nu văd diriguitorii în orbirea lor obsedată de imediat și de „ceîmi-iese“ este faptul că patrimoniul cultural nu înseamnă doar investiții, nu înseamnă doar moștenire culturală, nu înseamnă doar identitate, ci înseamnă și un generator de venituri. Dacă ne uităm la țările cu patrimoniu consolidat,

Lucian Romașcanu

precum Italia, vedem că turismul a însemnat, înainte de pandemie, peste 13 la sută din PIB, circa un sfert din el fiind generat de turismul cultural.

Ei bine, iată, foamea de imediat s-a activat în momentul în care patrimoniul înseamnă bani prin PNRR. Ce s-a întâmplat de aici? Ministerul Culturii, prin persoana ministrului Lucian Romașcanu, a decis că se impune în-lăturarea directorului Institutului Național al Patrimoniului, arhitectul Ștefan Bâlici. Și iată cum a devenit evident deodată că INP a ajuns la statutul de obiect al dorinței. Care dorință? Cea de a dispune după bună voia fiecăruia de bani publici, fără să te mai afli la cheremul vreunui profesionist, Doamne ferește.

FOARTE SCURT ISTORIC

Institutul Național al Patrimoniului a fost înființat în 2009 prin comasarea Oficiului Național al Monumentelor Istorice cu Institutul Național al Monumentelor Istorice. În 2011, Institutul de Memorie Culturală – CIMEC (fost Centrul de Informatică, Memorie și Sinteză Culturală) a fost comasat cu INP prin absorbție.

Dar ce este patrimoniul cultural? Aici apelăm la ce spune legea, mai exact legea 182/2000: „Patrimoniul este format din totalitatea bunurilor care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor naționale, indiferent de regimul de proprietate al acestora“. Cum vedem, o umbrelă

generoasă. Asemenea Uniunii Europene, de altfel, dacă am vedea totul numai în termeni financiari, așa cum se pare că sunt calați ochelarii domnului Romașcanu.

Prin urmare, INP este principala instituție centrală care pune în aplicare politicile publice în domeniul protejării și consolidării-restaurării patrimoniului cultural în România. INP este continuator direct al primei instituții publice de profil, Comisiunea Monumentelor Istorice, înființată prin Legea din 1892 pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice. INP asigură activitățile de cercetare, evidență, inventariere, protejare și punere în valoare pentru toate categoriile patrimoniului cultural – imobil, mobil, imaterial și digital – și gestionează

inventarele oficiale ale patrimoniului cultural – Lista monumentelor istorice, Repertoriul arheologic național, Inventarul patrimoniului cultural național mobil, Registrul național al patrimoniului cultural imaterial, baze de date și depozite digitale.

PRIETENUL LA NUMIRE SE CUNOAȘTE

Ministrul nostru drag a profitat de un artificiu pentru ca la finalul mandatului de cinci ani ca director general al lui Ștefan Bâlici să numească un altul, interimar, așa cum apare pe site-ul INP, mai adecvat intereselor sale. Este vorba despre Oana Zaharia, fost consilier personal al președintelui C.J. Constanța și anterior fost director (detașat) al Administrației Monumentelor și Patrimoniului Turistic din Primăria București, pe vremea când era inculpată penal pentru înșelăciune, și fost consilier pe cultură pentru Gabriela Firea, pe când aceasta deținea primăria Bucureștilor.

Cum s-a ajuns aici? Simplu, fără înștiințarea celui în cauză. Pe 17 februarie anul acesta, Ștefan Bâlici arăta că a aflat că Ministrul Culturii a numit un nou director general la Institutul Național al Patrimoniului, cu începere din data de 23 februarie – adică imediat după ce înceta mandatul său interimar. La acel moment, declara: „Nu am alte detalii, nu cunosc nici motivele și nici analizele pe baza cărora este luată această decizie“.

Cu exact două luni înainte, pe 17 decembrie 2021, Bâlici își prezenta

raportul de final de mandat, care a fost evaluat cu o notă mai mică de 9, mai exact 8,76. Pe baza căror criterii, asta nu se mai știe. Și nu se mai știe nici în momentul în care arhitectul a cerut să le afle. Ministerul: 1, Bălici: 0, transparența: -2.

Cât despre respectarea legii, e și mai rău. Conform legii 544/2001, ministerul are în continuare obligația de a arăta componența comisiei de evaluare a raportului de final de mandat, grila de evaluare și punctajul atribuit, pentru a se stabili cum s-a ajuns la nota 8,76. Iar alături trebuie să vină și motivarea respingerii contestației, ca și CV-ul și recomandările care susțin numirea doamnei Oana Zaharia – conform fișei postului de manager la Institutul Național al Patrimoniului.

Evaluarea raportului, practic a activității lui Ștefan Bălici în anii în care s-a aflat la conducerea INP, cu o notă mai mică de 9 a permis Ministerului Culturii să nu mai inițieze negocierea unui nou mandat și să treacă la numirea unui interimar, *ad libitum*. După cum am arătat, acesta a fost identificat în persoana Oanei Zaharia. Este o numire pe care unele voci au categorisit-o ca fiind bazată pe „amiciții ministeriale”, cu trimitere la colega de partid a ministrului Culturii, actuala ocupantă a postului de ministru de la Ministerul Familiei și fosta șefă a Oanei Zaharia: Gabriela Firea.

SUMAR AL ACTIVITĂȚII

Cinci ani, aproape șase, atât a condus arhitectul Ștefan Bălici INP, din 2016 până în 2021. Cinci ani pe care i-a condensat într-un raport de 91 de pagini, cel prezentat și notat de Minister cu o notă mai

mică de 9. Din afară, cel puțin, ce am putut vedea a fost o creștere a capacității instituției, o strategie coerentă și o profesionalizare a Institutului. Acest lucru s-a văzut și ulterior, în numărul și calitatea proiectelor abordate.

De asemenea, la nivel instituțional au survenit o serie de schimbări, de la redefinirea instrumentelor de finanțare pentru monumentele istorice, în conformitate cu principiile aplicate la nivel universal, la reducerea birocrăției și eficientizarea relativă a parcursului documentar.

Cu siguranță că una dintre cele mai mari realizări din mandatul lui Bălici sunt cele două dosare depuse la UNESCO privind Ansamblul monumental al lui Constantin Brâncuși de la Târgu Jiu și Peisajul cultural minier Roșia Montană. Iar Roșia Montană a fost înscrisă în Lista Patrimoniului Mondial și simultan în Lista Patrimoniului Mondial în Pericol chiar în anul 2021.

Un alt mare atu în acest sumar al unei activități deloc sumare este, spre exemplu, reînființarea atelierului de proiectare pentru restaurarea monumentelor istorice, care a finalizat proiectele de restaurare pentru amfiteatrul roman de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa și pentru fortificația de la Sarmizegetusa Regia. Să nu uităm nici de sesiunile de finanțare pentru salvarea și promovarea monumentelor istorice din timbrul monumentelor pe care le-a inițiat. Lista e lungă, sumarul e prea mic.

ÎNTREBĂRI FĂRĂ RĂSPUNS, PROTESTE ASEMENEA

Acestea reprezintă o parte din ce a reușit să facă INP sub conducerea

proaspăt înlocuită la voința ministrului. Dar cum se justifică această voință? Ce anume i se impută lui Bălici? Ce o recomandă pe doamna Zaharia, care nici azi nu are declarația de avere pe site-ul INP? Vocea și talentul? Sunt întrebări la care nu s-a căpătat nici un răspuns, deși acesta a fost solicitat de multe voci din domeniul cultural. Înlocuirea unui profesionist, a unui om cu vocație, nici nu mai contează cu cine, nu se poate face arbitrar, la bunul plac al unui vremelnice.

Totuși, așa cum arăta și Eugen Vaida sau Corina Șuteu, principalul merit al intrării Roșiei Montane în UNESCO este al lui Ștefan Bălici. Tocmai de aceea s-a ajuns la cererea demisiei lui Romașcanu, care arată că nici la al doilea mandat ministerial nu prea a înțeles care e treaba cu toată cultura asta de îl bat atâția la cap.

Îi explicăm până înțelege: în România patrimoniul cultural și biodiversitatea sunt cele mai mari bogății pe care le avem. Iar disprețul cu care sunt tratate amândouă de către politicieni aruncă această țară în im, în mlaștină și mizerie. Astfel încât nu mai avem de ales și trebuie să vorbim despre un atac asupra patrimoniului cultural, care vizează distrugerea sa.

SOLIDARIZAREA PROFESIONIȘTILOR

„Nimeni nu este de neînlocuit, așa este, iar eu nu fac excepție. Dar patrimoniul este de neînlocuit, așa îl definește teoria internațională, așa îl percepe orice persoană responsabilă”, puncta chiar Ștefan Bălici.

Tocmai din această responsabilitate a unor persoane a apărut în spațiul public o petiție de sprijinire a sa.

Trebuie să spun un lucru: cultura este un mediu în care, ca în atâtea altele, există grupări, grupuri și grupușcule, există antipatii și afinități, dușmăni și simpatii. Rar, foarte rar vezi ca specialiștii într-un domeniu să cadă de acord asupra unui subiect. Și tocmai asta face lucrurile impresionante: corul unanim de sprijinire a arhitectului Ștefan Bălici. Nici o voce care să îi caute slăbiciunile, nici un atac la persoană, nici o contestare a realizărilor sale, a parcursului său sau măcar a bunelor sale intenții. Iar asta, trebuie să mă credeți, înseamnă ceva!

Cerințele de care aminteam mai sus, puse apoi într-o scrisoare deschisă, adresată premierului și

© Inquam Photos – Iona Andrei

semnată de sute de persoane (responsabile) care sunt antrenate în domeniul cultural, sunt simple și de bun-simț.

CERINȚELE SPECIALIȘTILOR

„La solicitarea expresă și fermă a numeroși specialiști, persoane care cunosc îndeaproape munca, experiența, activitatea și, dincolo de toate, calitatea umană și profesională a domnului dr. arh. conf. Ștefan Bălici, inițiem această listă de susținere, prin care vă solicităm următoarele:

1. Analizarea modului în care a fost realizată evaluarea la final de mandat a domnului Bălici. Ce i s-a reproșat, erau aceste reproșuri justificate? Cine a format comisia și dacă membrii acesteia au avut competențele profesionale necesare să evalueze activitatea domnului Bălici.

Dacă evaluarea nu a fost corectă, cerem repunerea imediată în funcție a domnului Bălici, prin continuarea activității pentru încă un mandat, așa cum prevede legea.

2. Repunerea în funcție a domnului Ștefan Bălici până la analizarea modului în care acesta a fost evaluat la final de mandat.

3. Organizarea cu celeritate a unui concurs onest și transparent pentru ocuparea funcției publice de manager al Institutului Național al Patrimoniului, dacă aceasta se impune.”

„Interimatul justificat politic este boala care nimicește orice instituție publică și o face vulnerabilă la presiunea venită din afara domeniului și a realităților care țin în mod direct de atribuțiile și exigențele unui astfel de

instituit. O reacție normală instituțională ar fi fost organizarea concursului pentru post din primele zile ale interimatului domnului Bălici, însă s-a preferat modelul după care INP a fost condus și înainte de mandatul său, iar rezultatele prin comparație sunt evidente”, se arată în scrisoarea deschisă. Lucruri perfect adeverate, pe care le știm.

REAȚIA LIPSEI DE REACȚIE

Acum, desigur, vă întrebați care a fost reacția instituțională, a INP și a Ministerului Culturii. Și, desigur, deja știți răspunsul: a fost sublimă, dar a lipsit cu desăvârșire. Singura ieșire la rampă a fost a ministrului Romașcanu, care scrie: „Viziunea mea despre cum trebuie să arate și să funcționeze Ministerul Culturii este responsabilitatea mea exclusivă și, în consecință, am decis să nu prelungesc interimatul D-lui Bălici la conducerea INP.”

Degeaba vorbim de o convergență a specialiștilor în momentul în care urechile sunt închise politic și ce iese este numai ironie de prost gust, impertinență, nici măcar aroganță, ci vorbit din vârful buzelor, cu dispreț, către plebeii care insistă să îi deranjeze augusta viziune a orizontului cancaniard. Pentru Romașcanu, dialogul nu există. Nici măcar când i se cere să respecte legea.

Cu alte cuvinte, câinii latră, ministrul trece.

Între timp, fiecare își vede de ale sale, ministrul de prietenii tranzacționate, fie ele trecute și prin domeniul penal, patrimoniul cultural rămâne cu colapsul său, iar noi cu o sărăcire tot mai mare a cine suntem. **SDC**

Casa lenachită Văcărescu, azi sediul central al Institutului Național al Patrimoniului

Jurnal din anii molimei (59)

ANDREI CRĂCIUN

CULEGĂTORUL DE HARFE

Am trecut și eu prin boală (urâtă boală), așa că era să se încheie Jurnalul. Totuși, în mod surprinzător, am supraviețuit. Deci, continuăm.

Luni, 21 februarie

Ce voiam să întreb: mai există vreun proiect pe lume, unul singur, care să nu fie inedit?

Mă intrigă de ani de zile Coloana Infinitului de pe Valea Prahovei, de ce să mergi acolo la autoturism de mai mult de două ori în viață, când știi ce urmează? Ca să ce? Frumoasa definiție a prostiei e să faci de mai multe ori același lucru și să aștepti rezultate diferite. Din fericire la noi în țară nu se aplică, România fiind exceptată de toate cele, ca Bulgaria. Dacă fiecare individ uman care și-a pierdut

timpul în Coloana Infinitului de pe Valea Prahovei ar fi acordat un minut să dea, să zicem, mâna cu Ministrul Transporturilor, să zicem să dea mâna cu mâna lui Șică, la vremea lui, ar fi avut sens. Mă rog, poate nu doar mâna cu mâna, ci și mâna cu obraz. Dar așa? Coloana Infinitului se va lăsa moștenire, e îmbucurător să știi că sapienții carpato-danubiano-pontici de peste trei sute douăzeci și patru de ani își vor trece viața tot între Posada și Comarnic, într-o relaxare.

O notă de acum doi ani, de când cu domnul sculptor Brâncuși: „Sper să apuc ziua (mai ales că nu e departe) când Mihăiță Piticu îl va endorsa pe George Enescu, Lili Esca pe Emil Cioran și cântărețul chel Marcel Pavel pe Eugen Ionescu“.

Duminică, 20 februarie

Sunt în Insulele Canare, aici trăiesc eu acum. Așa. Și ce văd pe internet? „Un nou proiect de țară“, titrează presa vlahă, ia să vedem, ia, ce proiect de țară e iar în țara natală, aceste cuvinte mă ațâțară, când colo, desigur, ete fleoșc, nu știu ce ministru zice să facem un avion românesc, iată, acesta e proiectul de țară, uau, bravo, de ce să nu facem și vapoare, submarine vioaie, să intrăm, poate, și pe piața de cimpoaie, vai de noi iară, proiectul de țară.

20 februarie 2015. Acum șapte ani. Scriam așa: „Și tare mă tem că această numire a lui Hellvig în fruntea noii Securități să nu fie doar începutul împăierii în viu a noului nostru președinte ales“. Bineînțeles că am avut dreptate.

Peisajul „cultural“ este atât de jalnic în România, încât orice prost în drum care are și el ceva de „zis“ despre o carte devine, peste noapte, hocus-pocus, o voce de luat în seamă. Dacă zice de bine, desigur. Câtă pleavă s-a putut strânge și sub acest preș care a fost cândva literatura română! Bine că măcar n-am fost niciodată parte din acest laudatio în cerc.

Și, desigur, mai sunt și nuiștii. Nimic nu le ajunge la nas nuiștilor, deși dacă îi iei la scuturat nu cade dinăștia nici *Punguța cu doi bani*. Șarlatani de două parale într-o cultură mai mică decât bulgărească, dar plină de moftangii, Nenea să ne judece. Papagali fără rușine care pozează inclusiv în „critici“, Dumnezeule mare. Gunoi și valahie fără margini.

Copiii baronului Cosma arată

exact ca județul Prahova condus de Cosma. Uitați-vă la ei: așa e și moșia, ca baronul și odoarele. De ocolit.

Una dintre cele mai frumoase harfe ale nebunului de Dali e că umbla pe străzile din New York cu un clopoțel asupra sa și dacă vedea că trece un trecător fără să-l bage în seamă suna din clopoțel pentru a-l face atent la el. Vorbea despre sine doar la persoana a treia și în ultimii ani, când îi filau deja toate cele, nici nu se mai obosea să-și spună Divinul Dali, zicându-și mai simplu: Divinul. Bravo. **SDC**

Conspirația obiectelor

CĂTĂLIN PAVEL

CÂTEVA PÂNZE SUS

În mai multe nuvele ale lui Isaac Bashevis Singer apar personaje cărora obiectele le joacă feste. Rabinul dintr-un shtetl sau emigrantul care acum îmbătrânește în Manhattan constată că ochelarii se ascund de ei, iar creioanele se îndepărtează tiptil, refugiindu-se în locuri inaccesibile. Vina e dată pe câte un demon minor, care nu a meritat o misiune mai înaltă și se resemnează să activeze în domeniul săcâielii.

O proză scurtă a lui Saramago pleacă tot de la ideea unui fel de grevă a obiectelor, care își rănesc proprietarii, refuză să mai funcționeze sau dispar cu totul. Chiar dacă la Saramago e vorba de altă miză și alte implicații, ușa din proza lui ne amintește că degetele fiecăruia dintre noi au avut măcar

o dată contact cu o asemenea ușă, surdă la dreptate și adevăr.

În literatură este însă teoretizată de mult o asemenea perfidie a lucrurilor. Fr. Th. Vischer i-a dedicat un (fel de) roman apărut în 1879, în care e vorba tocmai despre „die Tücke des Objekts“ (viclenia obiectului): toate lucrurile din viața noastră de zi cu zi, spune el, duc război împotriva noastră. De la pachetul de țigări la perișca de dinți, toate ne pândesc în permanență cu șiretenie, punând la cale șmecherii evazioniste, plănuiind încurcături. În roman, primul exemplu ține de viclenia unei chei, care se ascunsese sub piciorul sfeșnicului de pe măsuță, în a cărui scobitură se potrivea perfect. Eroul înnebunește căutând-o jumătate de oră. Urmează foaia de hârtie care alunecă de pe birou și plutește încoace și încolo, evitându-și proprietarul cu mișcări batjocoritoare și grațioase. Și alte descrieri similare.

Încă mai veche este așa-nu-mita (destul de impropriu) „revoltă a obiectelor“ în mitologia precolumbiană. Tema e atestată din lumea mayașă până în cultura Moche din Peru și, în această variantă, pare să fie proprie Lumii

Noi, deși altminteri mai toate mitologiile cunosc într-o formă sau alta ideea unei răsturnări a ordinii naturale. Două vase pictate produse acum 1.500 de ani (azi în colecțiile Moche din Berlin și München) și frescele de pe câțiva pereți ai templului de la Huaca de la Luna ilustrează această temă. Sunt compoziții haotice, pline de obiecte de tot felul, adesea greu

de recunoscut, din care ies mâini, picioare și chiar capete (cam ca la cărțile de joc din ilustrațiile la Alice în Țara Minunilor). Pietre de râșniță, fusuri, coifuri, scuturi și bâte antropomorfizate fugăresc oameni (înarmați la rândul lor, sau goi), îi iau de păr sau îi leagă cu frânghii. E clar că aici nu mai e vorba de o simplă malițiozitate a obiectelor, ci de o război dură a zeilor, prin intermediul lor, pentru impietatea oamenilor.

Din fericire, confruntările noastre cu obiectele sunt, în comparație, mai degrabă benigne. Rătăcirea

telefonului a ajuns aproape o mică sursă de satisfacție, pentru că în loc să-l cauți înnebunit, te loghezi pe *icloud*, te duci la *find my iphone*, apoi la *play sound*, și așa afli, prin intermediul unui satelit, că telefonul se afla lângă tine sub plapumă. E adevărat că nu toate obiectele au putut fi prevăzute cu posibilitatea de a ține în caz că uităm pe unde le-am pus, iar mașinile de spălat au încă obiceiul de a crea, din patru perechi de șosete, unsprezece șosete desperecheate. Dar, atâta timp cât telecomanda merge, nu se pune problema unei revolte. **SDC**

Man Ray, *Piese de șah*, 1920-1926

Factura la gaz

Domnul Țântuluță netezi încă o dată factura, citi din nou cu atenție, înghiți în sec. Pe șira spinării îl trecu un fior rece. Stomacul i se strânse ghem.

Se ridică, se duse la computer. Apăsă pe câteva taste, deschise o pagină web și, cu ochii pe ea, scoase smartphone-ul și formă un număr.

— Bu-nă ziua, ați su-nat la...
Începu o voce sacadată, de robot feminin, acoperită câteva secunde de foșnetul facturii întinse pe masă. Sunt Ja-na. Suntem conștienți că aveți nevoie ca intimitatea dumneavoastră să fie protejată, astfel că, pentru siguranța dumneavoastră, această convorbire ar putea fi înregistrată. Dacă sunteți de acord cu înregistrarea, apăsați tasta 1. Dacă nu...

Domnul Țântuluță apăsă tasta 1, bombănind printre dinți, dar femeia-robot continuă imperturbabilă:

— ...sunteți de acord, apăsați tasta 2.

Domnul Țântuluță apăsă încă o dată, mai tare, tasta 1.

— Pentru informații legate de furnizarea gazului, spuneți „Gaz”. Pentru informații legate de...

— Gaz! trânti domnul Țântuluță.

— ...furnizarea energiei electrice, spuneți „Curent”, nu se dădu bătută Jana.

— Gaz! Gaz!

— Pentru limba română, spuneți „Română”. Pentru limba maghiară, spuneți „Maghiară”.

Domnul Țântuluță rămase o clipă derutat.

— Nu am înțeles, comentă roboata Jana.

— Română, română, se repezi domnul Țântuluță.

— Pentru informații legate de un contract existent, spuneți „Contract”. Pentru achitarea unei facturi, spuneți „Factură”.

— Contract!

— În baza numărului de telefon de pe care ați sunat, am identificat

un contract pe numele...

Dintr-o dată, în telefon răsună o altă voce, tot feminină, dar mai gravă și parcă mai sacadată decât a Janei, un fel de roboată-spectru, care intonă:

— Tan-tu-lu-ta Da-ni-la, strada...

Domnul Țântuluță ascultă răbdător vocea găunoasă ce înșiră adresa, numărul contractului, alte câteva numere lungi și irelevante, cu speranța că până la urmă o să dea undeva, la capătul șirului de roboți, de un om cu care să vorbească în fine omenește. Între timp spectrul dispăru și domnul Țântuluță auzi iarăși vocea roboatei Jana. Se simți mai ușurat.

— Pentru informații legate de facturile curente, spuneți „Factură”. Pentru informații legate de consumul curent, spuneți „Consum”.

— Factură.

— În baza informațiilor existente, a fost identificată o factură emisă în data de...

Iar în acel moment vocea spectrului celui-lalt reveni, și mai amenințătoare:

— Cinci-spre-ze-ce fe-brua-rie do-uă mii două-zeci și doi, în

va-loa-re de (pauză strategică) o mie cinci su-te lei ze-ro pa-tru bani.

Liniște. Spectrul își făcuse datoria, așa că se retrase. Jana nu mai spuse nici ea nimic. Domnul Țântuluță nu știa nici el ce să facă mai departe. În telefon se auzea doar un zumzet ușor. Apoi apelul se întrerupse.

Cu telefonul în mână, domnul Țântuluță formă un alt număr, urmărind cu ochii ecranul computerului. Se auzi un țârăit și apoi o voce feminină, sacadată, de robot:

— Bu-nă ziua, ați su-nat la...

Bărbatul înghiți în sec și mormăi ceva printre buze. Vocea continua:

— Sunt Ja-na. Suntem conștienți că aveți nevoie ca intimitatea dumneavoastră să fie protejată, astfel că, pentru siguranța dumneavoastră, această convorbire ar putea fi înregistrată. Dacă sunteți de acord cu înregistrarea, apăsați tasta...

Domnul Țântuluță apăsă o tastă și convorbirea se întrerupse. Trânti telefonul pe masă.

— Tu-le mama lor de roboți de gaze! Plătesc, fir-ar a naibii, că nu m-au făcut pe mine o mie cinci sute de lei!

RADU PAVEL GHEO
ROMÂNII E DEȘTEPTI

Noaptea visă că roboata Jana stătea aplecată deasupra lui și îi spune cu o voce caldă, dar tot sacadată: „Pen-tru gaz, spu-neți «Ja-na. Ja-na. Ja-na»”. Undeva în spate se zărea o umbră amenințătoare. „E gazul”, se gândi panicat domnul Țântuluță. „Vine gazul!” Însă Jana îl liniști: „Suntem conștienți că aveți nevoie ca intimitatea dumneavoastră să fie protejată. Spuneți «Contract» în limba maghiară. Spuneți «Contract» în limba maghiară. Spuneți!”, insistă Jana, încă duioasă, deși de-acum vocea ei suna rău-prevestitor.

Când se trezi, domnul Țântuluță văzu că factura rămăsese pe masă, iar în cameră se simțea un miros greu de gaz. **SDC**

Cine îl oprește pe Putin?

Rusia a declanșat războiul în Ucraina, astfel că previziunile cele mai negre s-au adevărit. Pare de necrezut ca un stat, chiar și Rusia, să atace o țară care numără 40 de milioane de locuitori. Îți trebuie un curaj nebun să recurgi la asta. Este lipsit de logică. Dar asistăm la vremuri cumplite, iar Putin dovedește că e în stare de orice.

FLORIN GHEȚU
VAGONUL CU VORBE

Informațiile venite de pe front sunt contradictorii. Doi militari ruși au căzut prizonieri, anunță oficialii de la Kiev. Însă orașe cheie din Ucraina sunt atacate și se pare că sunt cucerite rând pe rând de armata rusă. Nu e doar bombardament pe bune, ci și multe fumigene de presă în jur, plus dezinformări cât încap.

Ca dovadă că propaganda rusă își face datoria, la ore bune după începerea ofensivei, Moscova ne informa că nu e nimic grav și că militarii ruși nu fac altceva decât să răspundă la provocările Ucrainei. Lansând bombe la

cinci dimineața. Când agresorul pretinde că este victimă, e clar că ai de-a face cu profesioniști ai dezinformării. Dezinformări pe care trebuie să recunoaștem le-am tot simțit în ultimii doi ani și prin România, începând cu pandemia, cu Occidentul cel rău și cu străinii care ne asupresc zi de zi. Propagandă care în schimb nu au suflat o vorbă despre devierile dictatorului de la Kremlin.

Nu știe nimeni unde se va opri Putin. Însă pentru cunosători era clar din start că atunci când aduci 150.000 de militari la granițele cu Ucraina nu o faci doar pentru a impresiona Europa

sau America. Când pregătești inclusiv rezerve suficiente de sânge, e clar că urmezi un plan minuțios și că aveai din start intenția atacului.

Rusia a intrat cu trupe Ucraina, iar o planetă întregă asistă înmărmurită la mofturile lui Putin. Ce vrea de fapt președintele rus? Să pună steagul Rusiei pe instituțiile principale din Kiev? Dacă nu ar reuși schimbarea puterii de la Kiev o face degeaba. Uitați-vă la Bielorusia. Câtă vreme îl are pe Lukașenko la conducerea statului, Rusia nu are nevoie să pună vreo presiune militară sau de altă natură. Lukașenko e dictatorul util Moscovei, iar Bielorusia a putut fi folosit ca bază militară pentru atacurile ruse la adresa Ucrainei.

Rețeta Bielorusia va fi probabil folosită și în Ucraina, chiar dacă asta presupune timp și cu siguranță un număr ridicat de victime. Putin urmărește, se pare, să creeze un spațiu rusesc prin cucerirea teritoriilor situate între

cele două provincii separatiste din estul Ucrainei și Crimeea. Iar în paralel să încerce o lovitură de palat la Kiev și să pună o conducere interimară fidelă Moscovei.

Suntem în plin război și nu știm încotro ne îndreptăm. Invația rusă arată că regulile diplomatice au fost călcate în picioare și că nu prea mai este loc de negocieri. De fapt ce voia Putin? Să controleze Ucraina, să nu lase Kievul să-și aleagă drumul fără acordul stăpânirii de la Moscova.

Putin a mutat și vedem că a făcut-o brutal, peste noapte. Este rândul Occidentului să reacționeze. Sunt necesare măsuri aspre din punct de vedere economic. Unele au fost deja anunțate, dar încă e puțin în raport cu gravitatea faptelor regimului Putin.

Cert este că Rusia nu poate rezista în fața unor sancțiuni economice severe pe termen mediu și lung.

Dispune însă Occidentul și de alte soluții pentru a opri Rusia? Intervenția militară de partea

Ucrainei este exclusă, dar liderii statelor membre NATO și UE sunt obligați să intervină pentru a nu lăsa lucrurile să se desfășoare cum vrea Moscova. Dacă Rusia merge cu planul mai departe și reușește să-și consolideze acea zonă de protecție anti-NATO de pe teritoriul Ucrainei, atunci imaginea și forța Vestului vor fi serios afectate.

Pentru români nu sunt motive de panică, deși nu e comod să știi că războiul a ajuns nu departe de granițe. Suntem stat NATO, iar orice atac la adresa unui stat membru este considerat atac la adresa alianței nord-atlantice. Cu alte cuvinte, din acel moment, NATO intervine militar.

România are motive serioase de teamă dacă regimul lui Putin va supraviețui și dincolo de confruntarea Rusiei cu Ucraina. Pentru că, indiferent de soarta conflictului ruso-ucrainean, un lucru e clar: Putin va continua marșul triumfal, iar refacerea Uniunii Sovietice rămâne obiectivul său numărul unu.

Dictatorul trebuie oprit acum, pentru că mai târziu pierderile vor fi ireparabile. **SDC**

Haloul trecutului

DUMITRU UNGUREANU

ROCKIN' BY MYSELF

halou multicolor care se mișcă la impulsul vreunui refren sosit pe neașteptate. Cum ar fi:

The days they followed each other

*Nights defened our dreams
With the seasons grew our circle
And we knew we'd found our place.*

Sunt câteva rânduri din prima piesă, *Northwards*, a celui mai recent disc Amorphis – *Halo* (2022, Atomic Fire GmbH). N-o să afirm că m-a dat pe spate. Genul acesta muzical, foarte melodic, nu mă atinge mereu la nervul responsabil cu sensibilitatea. Albumul de față, ale cărui pasaje îmi amintesc de altele, n-a „intrat” de două ori, încercându-l în zile diferite. Poate că nu (m)i-am aflat locul?! **SDC**

Tizul și prietenul meu, Mitică al lui Didu din Lonești, zis Pașa, avea o vorbă pe care o trântea ca un diagnostic sec atunci când – la întrunirile noastre din barul poreclit „Virtute” – cineva lăuda prea mult vreo trupă cu un disc oarecare, vândut însă, prin cine știe ce miracol, în milioane de exemplare: „Ăsta e un fel de abba-laba!”.

Trimiterea poate fi la fel de obscură ca o sentință gnostică; dar

dacă știi că emitentul făcea alergie la muzica trupei ABBA, pe care o taxa totdeauna cu sus-pomenita expresie de ocară, sigur înțelegi ce voia el să spună: anume, că ABBA transformase rockul într-un soi de autoerotism, o muzică ușoară de ascultat fără pericol să-ți scrântești creierul încercând să pricepi „ce și cum în chestia puțurilor cu petrol” (altă zicere parodică a tizului, în fapt o replică dintr-un film românesc al cărui titlu îmi scapă).

Într-adevăr, succesul cvartetului suedez (în realitate o adevărată corporație de produs șlagăre) nu poate ascunde evidența: folosind toate mijloacele specifice rockului, ABBA a reușit să banalizeze esența lui, accentul fiind pus pe plăcere, nu pe reflecție. Orice piesă ABBA te încântă, sună perfect, nu are nici o secundă greșit executată etc. Dar nu te face deloc să gândești, chiar dacă refrenul îți stăruie în minte ani la rând.

Lecția ABBA pare să fi fost însușită de toate trupele scandinave de succes, adunate sub eticheta aproximativă, dar cuprinzătoare de *heavy-metal nordic*. Determinantul expresiv al genului în cauză este verbul „a plăcea”: fără dubiu, toate aceste formații urmăresc și reușesc să placă unui public mondial, indiferent cum și despre ce ar cânta. Cu vocaliști tenori care își contorsionează vocea în volute disperate, cu soprane refuzate în ansambluri oficiale de operă, însă câștigătoare de glorie eternă printre rockeri, cu soliști cărora le-a intrat microfonul în beregată și urlă disperat să-l dea afară, trupele nordice se lipesc de urechile ascultătorilor în momente dintre cele mai neașteptate. Mi s-a întâmplat și mie cu albumul finlandezilor Amorphis – *Tales from the Thousand Lakes*, din 1994, primit la începutul anului următor, copiat pe casetă audio după varianta CD-ului german. Mă chinuia

pe-atunci o discopatie lombară (nici azi vindecată complet), iar vocea lui Tomi Koivusaari m-a scutit de multe răcnete: când îl auzeam, durerea greu de ucis îmi trecea instant! Și mă resemnam cu versurile chitaristului Esa Holopainen, din piesa *Forgotten Sunrise*:

*Once I had a mind
And thoughts was given
But nowadays, in this evil age
All my sense is somewhere else*

Greu să uit iarna și primăvara aceluia an, căinos pentru mine! În 1996 am primit copia următorului disc Amorphis, *Elegy*. După mai bine de-un sfert de veac, nu-mi reamintesc nici o frază muzicală, dar imaginea copertei e neștersă din memorie, mă încântă și mă fascinează precum puține altele din sfera metalică. De ce, nu știu! Chestie de... plăcere, presupun!

Au trecut anii și ce pot spune că s-a adunat în urmă e ceva amorf și plăcut, un teritoriu, un spațiu sau o planetă înconjurată de-un

ORAȘUL CU FETE SĂRACE
8 MARTIE // ORA 20:00
LIVE STREAM

PRIMUL TEATRU NAȚIONAL DIN ROMÂNIA
FONDAT ÎN ANUL 1840

STAGIUNEA 181 (2021-2022)

TEATRUL NAȚIONAL IAȘI

SPECTACOLELE LUNII MARTIE

MARTI, 1 MARTIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU CEVA CU TĂȚEI	VINERI, 18 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB SĂMBĂTĂ, 19 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB DUMINICĂ, 20 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB MASAJ
JOI, 3 MARTIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU MEMORIA APEI	LUNI, 21 MARTIE // 19:00 // SALA MARE DOMNUL VULPE
VINERI, 4 MARTIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU SPUNE CEVA, FRATE!	MARTI, 22 MARTIE // 19:00 // SALA MARE OPT FEME!
SĂMBĂTĂ, 5 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB DUMINICĂ, 6 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB ORAȘUL CU FETE SĂRACE	JOI, 14 MARTIE // 19:00 // SALA MARE PLUGARUL ȘI MOARTEA
LUNI, 7 MARTIE // 19:00 // SALA MARE DOMNUL VULPE	VINERI, 15 MARTIE // 19:30 // SALA TEATRU LA CUB SĂMBĂTĂ, 16 MARTIE // 19:30 // SALA TEATRU LA CUB MASAJ
MARTI, 8 MARTIE // 19:00 // SALA MARE CHIRIȚA ÎN PROVINȚIE	SĂMBĂTĂ, 26 MARTIE // 19:00 // SALA MARE HAMLET ÎN SOS PICANT (TEATRU NAȚIONAL CHIȘNĂU)
MARTI, 8 MARTIE // 20:00 // LIVE STREAM ORAȘUL CU FETE SĂRACE	DUMINICĂ, 27 MARTIE // 19:00 // SALA MARE ISTORIA COMUNISMULUI POVESTITĂ PENTRU BOLNAVII MINTAL (TEATRU NAȚIONAL CHIȘNĂU)
JOI, 10 MARTIE // 19:00 // SALA MARE VINERI, 11 MARTIE // 19:00 // SALA MARE GAIȚELE	DUMINICĂ, 27 MARTIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU NĂPASTA (...ȘI ERA PĂDUREA SINGURĂ...)
SĂMBĂTĂ, 12 MARTIE // 19:00 // SALA MARE UNCHIUL VANEI	LUNI, 28 MARTIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU SINDROMUL QUIJOTE
DUMINICĂ, 13 MARTIE // 19:00 // SALA MARE DOMNUL VULPE	MARTI, 29 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB TREI PIESE TRISTE
JOI, 17 MARTIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU GABRIEL	JOI, 31 MARTIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB LIBERTATE LA BREMEN

BILETE ONLINE

www.teatrunationaliasi.ro | www.entertix.ro | www.myticket.ro

facebook.com/TNIASI | teatrunationaliasi

Rebarbor, o recuperare

Cu un titlu intrigant, *Rebarbor*, dar tocmai de aceea atrăgător, după un autor și el purtând un nume puțin obișnuit și necunoscut publicului larg, Alexandru Monciu-Sudinski, spectacolul cel mai nou de pe afișul Teatrului Odeon din București are un număr de atuuri incontestabile. Dar ridică și niște semne de întrebare. Încep cu primele.

OLTIȚA CÎNTEC

DATUL ÎN SPECTACOL

Atuuri. Puține sunt exemplele repertoriale de recuperare a celor câteva, nu foarte multe, piese de teatru sau scrieri literare anatemizate de cenzura ideologică, cu semnături siliți să nu mai scrie și să se autoexileze. Alexandru Monciu-Sudinski e unul dintre ei.

Pe scurt: absolventul de Filosofie, a scris trei cărți publicate în anii '70 – *Caractere*, *Biografii comune* (interviuri), *Rebarbor* (proze scurte); ultima a fost scoasă de pe piață și topită după ce prozatorul s-a solidarizat cu un coleg luat în vizor de Securitate; a emigrat în Suedia, pierzându-și urma. Aura misterioasă și revelarea unei disidențe au condus la analize ale subversivității textelor sale, după 1990, iar acum Alexandru Dabija a făcut un spectacol pornind de la acestea.

Alexandru Monciu-Sudinski a mai fost pe scenă la Teatrul Giulești, cum se numea odinioară Odeonul de azi, într-o montare în regia lui George Bănică (1976, *Caractere*). În premiera de la mijloc de februarie, Dabija s-a concentrat tot asupra unor figuri sociale, oameni din vremea când Nicolae Ceaușescu era în plină ascensiune a puterii.

O DEFILARE DE INDIVIZI COMUNI

Sunt 12 tablouri alese din toate cele trei volume ale lui Monciu-Sudinski, focalizând în registru absurd-ironic asupra unor tipologii definitorii pentru rânduiețile sociale de până în 1989, purtându-ne prin satele, uzinele, șantierele, școlile de corecție și cenaclurile

de-atunci. E o defilare de indivizi comuni pe care ideologia vremii i-a promovat sub emblema „omul nou” și pe care autorul îi botează Grozea, Cățoiu, Năslău, Stan Păpușă, Plătică, Vânău etc.

Într-o scenografie voit săracă (Andrada Chiriac), cu numai câteva elemente de decor (o schelă, un perete tapetat cu pantaloni sărăcăcioși, o masă, un pat și câteva scaune), toate mobile, centralitatea le este rezervată personajelor care reactivează fragmente ale trecutului nostru recent și actorilor care le interpretează: Antoaneta Zaharia, Elvira Deatcu, Alina Berzunțeanu, Marius Damian, Mihai Smarandache, Cezar Antal, Matei Arvunescu. Plus regizorul tehnic Dan Iosif, dezvăluind prin propria prezență o parte din culise, și robotelul Alpha Minie, un soi de instanță care-i urmărește și îi ia la întrebări pe protagoniști (cu o identitate mix de IA, reporter, reprezentant al autorității dictatoriale care anchetează etc.).

Misiunea creativă a interpreților a fost stimulatorie artistică. Cu toții au avut de ipostaziat în lanț mai multe personaje diferite ca structură dramaturgică și le-a reușit tuturor extrem de bine. Au construit riguros scenele colective, integrând în unison individualități ficționale, și s-au desprins din ele firesc, decupând o galerie ce populează lumea apusă a unui totalitarism de tristă amintire istorică.

ȘTIINȚA POVESTIRII ȘI CAPACITATEA EI EVOCATIVĂ

Antoaneta Zaharia a mers pe expresivitatea mimică, pe comentariul corporal-gestual atunci când n-are replică, și pe o abordare energic-nuanțată a partiturilor verbale. Elvira Deatcu impune un joc reținut, în acord cu datele caracteriale ale femeilor care prind viață teatrală cu atât mai evident cu cât actrița le dozează fin trăsăturile definitorii. Alina Berzunțeanu creionează precis o paletă

de tovarășe cu o perspectivă de viață simplă, la nivelul cotidianității, care-au învățat rapid, prin dresajul de la învățământul politico-ideologic ce anume e voie de spus și ce nu în fața unui microfon. Marius Damian se dezlănțuie controlat nu numai pe comicul care-i vine atât de bine, cât și pe dramatic, în variații interpretative bine articulate solistic. Mihai Smarandache joacă intens forța brutală a muncitorului calificat și a tânărului de la școala de corecție.

În *Terasamentul*, prin știința povestirii și capacitatea ei evocativă reface o secvență cumplită de cruzime asupra animalelor, iar când cântă piesa folclorică *Bălă-lău băiatu' mării* etalează o combinație hazlie de implicare emoțională și căptușeală de sarcasm. Cezar Antal e convingător la fiecare apariție actoricească și de expresivitate sonoră, în Figurantul din episodul de teatru clasic ori în Țăranul din Glimboca răspunzând candid cu inserturi ideologice la întrebările reporterei. Iar Matei Arvunescu diferențiază ingenios în rolurile individuale și se realizează ca suport în momentele de grup.

SEMNE DE ÎNTREBARE

Semne de întrebare. În ciuda unității sale stilistice de ansamblu, *Rebarbor* e inegal pe tablouri; unele sunt animate, altele păcătuiesc estetic prin statica generată de non-teatralitatea scrierilor-sursă. Performanțele indiscutabile ale actorilor nu echilibrează rezolvarea în tonalități similare a bucăților literare selectate, motiv care obosește spectatorul în ultima treime a reprezentației, dominată de senzația de repetitivitate.

Când am ieșit de la teatru, la câțiva pași în fața mea doi tineri, o Ea și un El, schimbau impresii la cald. O să le folosesc opiniile, denotă spirit critic de sorginte empirică. Ziceau așa junii născuți în mod cert după '89: „Nu prea am înțeles ce voia să spună scenariul”. Nu la coerența lui fragmentară se refereau (e o duzină de secvențe fără compoziție epică unite de atmosfera de fond a orizonturilor roșii, din a căror asamblare rezultă un puzzle social). Vizau faptul că realitățile acelea

nu le spuneau lor nimic, nu-i sensibilizau în vreun fel. *Rebarbor* e o punere-n scenă la care vor rezona mai ales aceia care prin referințe personale au fost/ sunt

legați de anii comunismului. Pentru ceilalți, în ciuda câtorva asemănări de subtext cu prezentul, propunerea teatrală va rămâne suspendată ca adresabilitate. **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA

INTERVIU CU SCRITORUL ROBERT ȘERBAN

„Oameni în trening adună proze din peste două decenii”

„Mi-am imaginat cinematic fiecare întâmplare din *Oameni în trening*. Poate că personajele par oarecare, dar pentru mine sunt excepționale. Aș paria că au existat ori există lângă fiecare dintre

noi”, spune Robert Șerban despre noua sa carte, recent apărută la Editura Polirom, prilej pentru o discuție despre treningul la români, dar și despre ficțiune și viața de zi cu zi.

ALINA VÎLCAN

FICTIUNE. OAMENI ÎN TRENING

Ce îl determină pe un poet să scrie proză, cum s-a întâmplat în cazul tău, cum a apărut volumul *Oameni în trening* (Polirom, 2021) și cum ai lucrat de această dată, ca prozator? Cine sunt oamenii în trening, de unde vin ei, cum au prins contur?

Cum se poate, vaccinat cu trei doze, să faci, totuși, COVID, chiar dacă ai mai avut boala? Uite că sunt cazuri destule, fiindcă sunt oameni și oameni, unii cu vulnerabilități sau/și cu expuneri mari la virus. Așa-i și cu poezii care, la un moment dat, publică proză. În cazul meu, de când mă știu mi-au plăcut poveștile: să le ascult, să le citesc, să le spun. Când veneam de la școală, în clasele primare, eram însoțit de colegi (care locuiau cu mine în același cartier) fiindcă le spuneam povești teribile. Stăteau cu gura căscată, când nu se stricau de râs, și apoi mă rugam să le mai zică una. Imaginam tot felul de situații neverosimile, care pe ei îi și intrigau, dar îi și distrau.

Întâi am scris povești – de fapt, compuneri –, apoi poezii. Printr-a opta am început un roman SF. Tot atunci l-am și abandonat, aveam Treapta I. Între 20 și 30 de ani n-am mai scris proze, doar poezie, însă am făcut ziaristică, de cotidian. Știri, reportaje, anchete, interviuri. Am învățat să ascult, să pun întrebări și să găsesc cea mai corectă formă a adevărului, cum e definită știrea. Să

© Ariana Vîlpe

scriu fără să bat câmpii, cu puține cuvinte. Apoi, când am trecut de la cotidian la un săptămânal, am fost nevoit, fiind ceva șef pe-acolo, să redactez ce scriau colegii. E o altă școală, fiindcă la marfa altuia vezi mai lesne și defectele, și calitățile. Dar, hop!, m-am trezit că am weekendurile libere. Și-am început să scriu și povestiri, nu doar poezie. Trei-patru dintre cele de acum 21-22 de ani sunt în *Oameni în trening*. Iar cartea adună proze din peste două decenii. Am pus în ea doar *piesele* de care sunt atașat și care, împreună, fac ca volumul să *funcționeze* precum un mecanism, chiar dacă independența fiecăreia se păstrează. Mi-am imaginat cinematic fiecare întâmplare din *Oameni în trening*. Poate că personajele par oarecare, dar pentru mine sunt excepționale. Aș

paria că au existat ori există lângă fiecare dintre noi.

Personajele noului tău volum, decorurile, situațiile, limbajul, povestirile în sine par să ilustreze un spațiu autentic românesc. Acest spațiu autohton (când urban, când rural, chiar și exprimat prin mutarea personajului într-un mediu străin, occidental) a fost una dintre cheile de lectură cu care am parcurs *Oameni în trening*. Ai avut în vedere acest scop construind cartea, ori pur și simplu puse împreună prozele de aici au un astfel de efect asupra cititorului? Nu o dată am avut impresia că îi spui unui cititor de departe, unui străin: Uite, cam așa e la noi...

Scriu despre ce știu sau despre ce pot să-mi imaginez. Nu mi-am

propus ca *passé-partout*-ul cărții să fie românesc. A ieșit așa fiindcă întâmplările au loc – cu două excepții – în patrie, unde treningul pare inventat de români, nu? Tot românul are-un trening pe care-l poartă prin casă, pe stradă, la mall, la nunți, botezuri și înmormântări. Treningul e și un semn al vitalității, nu doar al comodității. Parcă îți dă mai multă libertate de mișcare decât un costum. Sau decât un halat. Parcă ești mai om în trening.

Foarte atrăgătoare pentru cititor în cazul prozelor tale scurte și foarte scurte sunt și umorul, oralitatea. Cât de importante sunt acestea pentru tine în literatură? În plus, în ultima vreme, avem tot mai mult impresia că umorul a cam dispărut din mai

multe zone de activitate, ca jurnalismul sau publicitatea, dar nici în artă parcă nu mai e ce-a fost, dacă ne uităm la cinematografia sau chiar la literatura de la noi. Cum vezi lucrurile? Ai scris o carte cu umor și ținând cont de contextul actual, pandemic, pesimist economic (și nu numai), și pentru a mai descreți fruntea cititorului? Cum a fost?

Ne cam ferim de oamenii fără umor. Sau dacă n-avem cum să-i evităm, nu prea ne sunt simpatici. Umorul e fundamental omenesc. Suntem singurii de pe planeta asta care generăm haz voluntar. E aproape imposibil să uit asta când scriu. Cât privește oralitatea... Nu mai merg la teatru decât foarte rar fiindcă mă ține la distanță convenționalul replicilor, al personajelor, falsitatea vocilor și, paradoxal, teatralitatea actorilor. Știu că e complicat ca un personaj ori o situație să fie credibile, nu *fake*. Cum obții acel firesc pe care majoritatea oamenilor îl au atunci când știu că nu sunt... urmăriți (nu în sens polițienesc)? Habar n-am, însă mă bucur că-mi spui că regăsești umor și oralitate în poveștile mele. Nu mi-am propus nici o clipă să scriu proză umoristică, dar, uneori, situațiile prin care trec oamenii mei sunt de tot râsul. Așa cum noi înșine suntem, câteodată, ridicoli și rizibili. Pe de altă parte, nu puține dintre personaje cam mor. Probabil că oamenii din carte sunt alter ego-uri din lumea în care trăim. Sau after-ego-uri?

Ușor de remarcat la *Oameni în trening* este și finalul povestirilor. Spre deosebire de principala direcție în proza scurtă de azi, am putea spune, unde finalul este cel mai adesea deschis, nespun, ai ales să îi dezvălui cititorului cum

se încheie povestea. (Ca și cum i-ai zice: Nu te teme, cititorule, îți spun până la capăt cum a fost!) De ce această întoarcere spre forma tradițională? Te-ai confruntat la rândul tău cu frustrarea cititorului care nu se poate decide între o multitudine de finaluri posibile parcurgând proză contemporană? A fost o alegere dictată de generozitatea autorului sau mai degrabă o declarație stilistică, o întoarcere voită la forma povestirilor de odinioară?

Îți spun un secret: foarte rar știu cum se termină vreo poveste înainte de a o termina de scris. Nu-mi fac planuri. Scrisul de proză e o permanentă și uriașă surpriză pentru mine. De asta îmi și place, fiindcă-i ca un joc. Neavând frați, am fost nevoit să mă joc și de unul singur în copilărie. Scrisul de povestiri e ca jocul de șah fără celălalt. Ai și albe, și negre. Încerci să-ți surprinzi adversarul cu mutările tale. Dar și el pe tine. Cum asta?, fiindcă emisfera stângă a creierului nu poate face abstracție de cea dreaptă. Nu te poți prefăca că nu știi ce va muta albul, când tu ești și albul. Și totuși joci cinstit și, la un moment dat, câștigi. Cu negrele ori cu albele. Când e remiză, renunț la text. În timp ce scriu apar personaje, situații, finaluri neașteptate. Se poate întâmpla, apoi, la corectură, ca lucrurile să se schimbe. Dar numai în bine, chiar și atunci când se termină rău.

Unde se despart și unde se întâlnesc poetul și prozatorul în cazul tău, cât pot coabita fără să se deranjeze unul pe celălalt? Azi, în 2022, ce te interesează cel mai mult în proză și ce în poezie?

Nu știu, nu gândesc în termeni dihotomici scrisul de literatură. Cred despre mine că sunt prietenos și caut să gădesc cele mai scurte și plăcute căi de conviețuire pașnică atât cu cel care sunt, cât și cu lumea. Am știut din preadolescență că în mine sunt mai mulți Roberti. Unul melancolic și visător, care scria și scrie poezii, altul poreclit *energie*, care juca baschet ore în șir și alerga continuu pe teren, chiar și când era pauză. Unul care iubește singurătatea, altul care e ubicuu și pare că le face pe toate. Unul care se emoționează ușor, până la lacrimi, altul care știe sute de bancuri și de poante. Unul pacifist, cald și calm, altul căruia îi sar capacele dacă vede nedreptăți făcute unor oameni fără ajutor.

”Tot românul are-un trening pe care-l poartă prin casă, pe stradă, la mall, la nunți, botezuri și înmormântări. Treningul e și un semn al vitalității, nu doar al comodității. Parcă îți dă mai multă libertate de mișcare decât un costum. Sau decât un halat. Parcă ești mai om în trening. “

Nu am vreun interes anume atunci când scriu, nu aștept un rezultat, o finalitate, nu-mi doresc să am un câștig din asta. O fac sperând că descopăr ceva cu totul aparte, neașteptat, poate chiar frumos. De asta și citesc.

REAL LIFE. AUTORUL

Există în noua ta carte un personaj (din *Flagrant*), un tânăr care scrie poezie, student la Politehnică, ceea ce ne amintește că la rândul tău ai studiat la Facultatea de Construcții. Scriai, asemenea personajului tău, poezie încă din facultate? Cum ai ales să mergi la Construcții (iar mai apoi la Arte și Design)? Cum au arătat anii tăi de studenție, ce te interesa pe atunci, unde te vedeai peste ani?

Am avut norocul să am tot timpul cărți în casă și să-mi placă să citesc. Vin dintr-o familie în care tata e scriitor și a lucrat ca jurnalist, iar mama a fost profesoară de biologie. Mi-am văzut părinții citind, am citit cu fervoare din clasa a doua. La îndemnul tatălui am scris versuri de pe la 12 ani. La 13 am debutat în ziarul local din Turnu Severin, cu o poezie dedicată mamei. Apoi, am mers la un cenaclu literar școlar, am început să am mici succese, să mă ocup de gazeta de perete a liceului, unde publicam poezii, să merg în tabere de literatură, să apar prin reviste. Visam să public, la un moment dat, o carte de poezie. Era cât p-aci să o fac chiar în 1990, când m-am întors din armată. Noroc c-am ascultat sfatul celor mai în vârstă și am amânat. Am debutat în volum ca student (în anul IV), în urma câștigării concursului de manuscrite al Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”. Da, personajul din *Flagrant* îmi seamănă, iar povestea are și niscăi ite autobiografice. Am dat la Politehnică, în 1989, în ideea că după absolvire aveam șanse să prind repartiție într-un oraș. Ca profesor (de română) ar fi fost imposibil: orașele erau, pentru ei, închise. Student fiind, frecventam cenaclurile din Timișoara, ba l-am și condus pe cel de la Casa

Studentilor, „Pavel Dan”, eram implicat în festivaluri studentești, în evenimente literare. Am vrut să renunț la Poli și în anul I, și în II, ba chiar și în III: mi-era limpede că nu voi fi inginer. Și, chiar dacă mi-am dat licența și am terminat cu notă bună, mie îmi plăcea să scriu. După un stagiu de 9 luni în postura de purtător de cuvânt al Primăriei Timișoara, am mers în presă. Și-am făcut jurnalistică entuziasmat.

O pasiune descoperită în studenție sunt artele vizuale. Pentru că am vrut să știu mai mult și mai aprofundat despre această zonă, atunci când s-a înființat secția de Istoria și Teoria Artei am fost în prima generație de studenți. Chiar dacă dețineam vreo 40 de ani, am avut colegi mai în vârstă decât mine, care și ei făceau, ca și mine, facultatea din pasiune pentru artă.

Care rămân pentru tine cele mai frumoase momente din toți acești ani de când scrii și publici? Care au fost cărțile, evenimentele, care ți-au adus cele mai mari satisfacții?

Sunt multe, sunt foarte multe momentele minunate pe care le-am trăit până acum datorită literaturii, de la cele din anii copilăriei și adolescenței, când îmi descopeream numele pe la poșta redacției, ori când strecuram câte-o strofă unei fete de care eram îndrăgostit, până la apariția fiecărei cărți, de la prima, *Firește că exagerez*, până la *Oameni în trening*, cea mai recentă; și care, împreună cu cele șapte volume apărute în străinătate, fac 30. Cam multe!

Cum au arătat pentru tine acești doi ani de pandemie? Dincolo de faptul că ai scris o carte de proză scurtă, ce altceva a fost diferit, cum crezi că îți vei aminti de această perioadă mai târziu?

Mi-am trăit primii 19 ani în Epoca de Aur. Una în care Ceaușescu și ai lui ne țineau fără lumină, căldură, alimente, benzină, hârtie igienică, fără libertate. Trăiam cu frică și-n frig. Așa că nu mă plâng de pandemie, am avut parte de antrenament. Am luat COVID, dar am scăpat ușor,

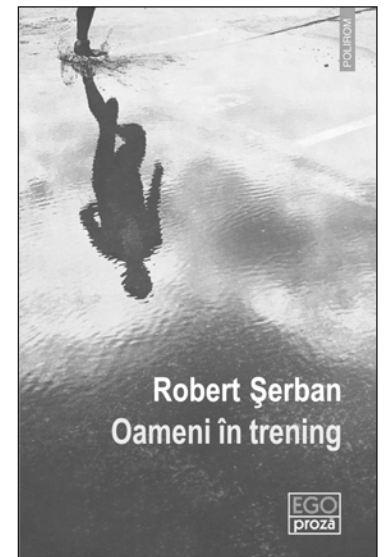
slavă Domnului. În prima zi de lockdown am văzut trei filme, unul mai bun decât altul, am mâncat excelent, la televizor, și am băut o sticlă de vin roșu. Apoi, în săptămânile care au urmat, am citit, am și scris, m-am rugat. Asta vreau să-mi amintesc despre pandemie.

Trăiești la Timișoara, un oraș pe care îl asociem cu un anumit dinamism pe scena literară (chiar și în cele mai dificile contexte, dacă ne gândim la comunism) și cu mai mulți autori valoroși. O scenă culturală la care ești foarte conectat atât ca scriitor, cât și ca jurnalist. Cum ai descrie Timișoara literară (sau Banatul literar, dacă vrei) din ultimele decenii?

E destul de atomizată lumea literară din Timișoara. Poate că e percepția mea, denaturată de cei doi ani de pandemie, când s-au petrecut puține evenimente, când întâlnirile literare au fost rare și mai mult online. Probabil că fiecare stă pe-acasă, scrie, citește, își vede de ale lui. Timișoara îi lipsește un loc unde să poți întâlni artiști, să stai cu ei la o poveste, la o polemică, la un pahar de vin. Cum a fost cândva *Papillon*... Dar probabil că am nostalgii, altfel aș spune că suntem frunțași în munca literară.

Cum te raportezi la toate aceste mișcări care par să își arate în ultima vreme unele efecte în artă și implicit în literatură, venind parcă din mai multe direcții – pe de o parte o direcție activistă tinzând spre o artă implicată social, care să schimbe (poate prea agresiv, după anumite opinii) idei și mentalități, pe de altă parte o direcție a moralismului riguros, combativă la adresa oricărei opere care nu respectă șablonul unei corectitudini generale valabile?

Am trăit în comunismul ceaușist și știu cum e să n-ai voie să vorbești și să scrii ce vrei tu. Să nu spui bancuri fiindcă te saltă. Să nu-ți faci cruce fiindcă-ți dau părinții afară din serviciu. A fost o mizerie pe care o simt că a încolțit din nou. Detest orice formă ce-mi îngrădește libertatea,

atâta timp cât libertatea mea de a vorbi și de a scrie nu impietează asupra altuia.

În ce relație ești cu spațiul virtual? Vor înlocui rețelele sociale online rețelele sociale tradiționale sau deja au făcut-o? Petreci timp pe Facebook, Instagram sau TikTok, cât de utile sunt acestea pentru un scriitor și pentru promovarea literaturii în general? Oare vor reuși ele să schimbe procentele atât de rușinoase care din când în când ne amintesc cât de puțin se cumpără cărți în România, cât de puțin se citește? Sau dimpotrivă?

Evident că lumea în care am crescut și m-am format s-a schimbat și s-a hipermodernizat. Încerc să țin pasul cu noile tehnologii, am Facebook, dar atât. Îl folosesc, însă n-am adicție. Cum a dat soarele, cum am ieșit la peisaj. Cum va urca temperatura, cum explorăm împrejurimile. Cum scăpăm de pandemie, cum recucerim lumea. Cu frumusețile ei reale și palpabile. Cât pot, vreau să văd și să trăiesc *pe viu*. Pe de altă parte, ar fi fost rău, în cei doi ani, fără ecrane (calculator, televizor). Dar sper că-i gata cu claustrarea, fiindcă sunt dintre cei care am mers cu tălpile goale prin țărână, prin iarba, mi-au intrat în ele țâplici, măracini, ace de albină și am chef să mă descalț și să colind ca-n copilărie. Fără mască, fără distanțe, fără temeri.

Dacă ceva sau cineva o să salveze literatura și, poate, chiar cititul, tehnologia o s-o facă. Norocul dinspre ea va veni. 3D-ul va transforma cărțile în spectaculoase proiecții, în care-și vor schimba fontul, corpul literei, vor da paginile la o simplă comandă și vor răspunde la întrebări, care vor fi atât de prietenoase, încât numai fraierii nu le vor folosi. Sper să le prind și să mă bucur de cărțile viitorului, să citesc cât mai multe. **SDC**

Cartea Transformărilor

Reverendul Russ Hildebrandt, 47 de ani, soț devotat și tată a patru copii, este un om mânat de cele mai bune intenții. Vrea să facă bine celor din jurul său, să-i ajute pe cei nevoiași și năpăstuiți de soartă, să-i reconforteze pe cei bătrâni și

neputincioși, să aibă un cuvânt bun pentru toți cei care cred în Cuvântul lui Dumnezeu, și chiar pentru cei ce nu cred. Bineînțeles, nu l-ar deranja ca în schimbul bunătății sale să fie la rândul său răsplătit cu apreciere, iubire, respect.

FLORINIRIMIA

Din păcate, însă, nu prea are parte de ele, nu în ultimul timp cel puțin. Nici de la soție, nici de la copii, nici măcar de la colegul său de biserică, Rick Ambrose, mult mai tânăr decât el și mult, mult mai popular în mediul nonconformist, rebel chiar, al Crossroads, grupul de interacțiune socială afiliat la First Reformed, o biserică protestantă din New Prospect, Illinois, unde reverendul este pastor asociat.

Poate de aceea se simte tot mai atras de doamna Frances Cottrell, o frumoasă văduvă de treizeci și șase de ani, al cărei băiat – coincidență – frecventează aceeași școală cu unul din băieții lui, dar care este altfel suficient de tânără ca interesul manifestat de Russ, un bărbat încă atrăgător, să nu o lase rece.

UN REVEREND MENONIT

Russ Hildebrandt s-a născut într-o familie de etnici germani, menoniti. Mult timp a crezut că întregul său univers va fi Lesser Hebron, o mică comunitate religioasă din statul Indiana, dar crescând, și-a dat seama nu doar de limitările locului, ci și de limitările părinților săi, oameni cu frica lui Dumnezeu, dar închiștiți, duri, neiertători cu (ceea ce consideră ei) greșelile altora.

Când America a intrat în al Doilea Război Mondial, Russ s-a declarat obiectiv de conștiință, ca și tatăl său în Primul, și nu a fost înrolat în armată, însă a făcut stagiul alternativ în cadrul American Friends Service Committee, undeva pe lângă Flagstaff, Arizona, în apropierea unei păduri. Mare lucru nu făcea el acolo („we're improving the national forest“, se spune la un moment dat), dar

© Brent N. Clark, FilmMagic/Getty Images

într-o zi, patru amerindieni navajo s-au înființat în tabăra lor, solicitând ajutor directorului, un oarecare George Ginchy, pentru Tuba City, orașul din care provin. Directorul nu le-a putut oferi mare lucru, dar Russ a simțit imediat o legătură cu cei patru și s-a oferit voluntar să transporte ajutoarele. S-a urcat în Willys-ul din dotare, a luat cu el paturile, conservele, uleiul, zahărul și făina și a condus singur prin deșert până ce a ajuns în Tuba City. Indianii i-au mulțumit pentru efort,

dar când Russ le-a spus că i-ar plăcea să rămână mai mult acolo, n-au fost prea încântați. Nici nu l-au putut alunga, însă.

Așa a început lunga prietenie dintre el și Keith Durochie, fiul cel mic al liderului, Charlie Durochie. De aceea, în fiecare an, odată cu venirea primăverii, tinerii din Crossroads, însoțiți de cei doi reverenzi, Rick Ambrose și Russ Hildebrandt, pornesc spre Arizona în pelerinajul de ajutorare devenit de-acum tradițional.

Problema e că anul acesta

Russ Hildebrandt pare căzut total în dizgrație. Văzut, și pe bună dreptate, ca aparținând unei generații învechite, generația părinților lor, adolescenții îl consideră fie prea plictisitor și incapabil să se abată de la litera Scripturii, fie de-a dreptul un pervers sexual, după ce una dintre tinere, Sally Perkins, a avut sentimentul că Russ îi face avansuri când el i s-a confesat, din dorința de a părea cool și, ei bine, o ființă umană ca toate celelalte (ce greșală stupidă!) că nu mai este atras de soția sa.

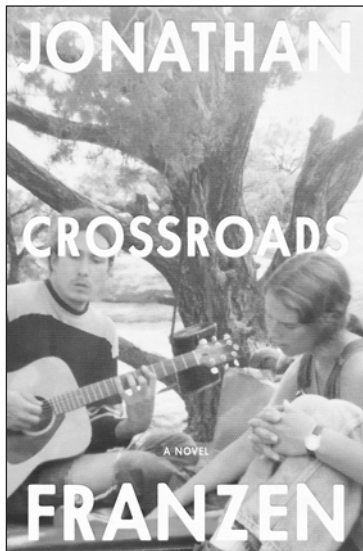
SOȚIA

Marion Hildebrandt, soția reverendului Russ Hildebrandt, se simte invizibilă, vinovată și demnă de tot disprețul. Mai mult, în ultimii ani a luat serios în greutate. În tinerețile ei de domnișoară, în anii '40, tinereți petrecute în ditamai Los Angelesul, fusese atrăgătoare și pentru o vreme se visase actriță, precum sora ei mai mare, Shirley, care ajunsese pe Broadway. Mă rog, nu avusese niciodată parte de un rol mare, dar de ajuns, ajunsese actriță. Sau cel puțin așa susținea ea.

Marion, deși mult mai talentată decât Shirley, n-a reușit să ajungă decât dactilografă într-o reprezentanță auto, unde se va îndrăgosti de Bradley Grant, unul din cei mai dibaci vânzători de mașini din California. Doar că Bradley e căsătorit și, deși la rândul său pare foarte amoretat de ea (îi compune sonete și o vede jucând rolul fiicei ambasadorului german în Statele Unite, într-un film al cărui scenariu visează să-l scrie), nu e într-atât de amoretat încât să divorțeze. Unde mai pui că doamna Grant, de care susține că nu mai e atras, dar obligațiile sunt obligații, a rămas din nou însărcinată.

Însărcinată rămâne și Marion (tot cu Bradley, dar fără știința lui) însă, spre deosebire de soția lui Bradley, ea e nevoită să renunțe la sarcină. Nu voia să crească un copil de una singură, nici mama ei, ajunsă alcoolică, nici sora ei, trăindu-și intens viața la New York, nefiind disponibile s-o ajute. Pentru a scăpa însă de sarcină, e nevoită să se lase abuzată sexual de individul care s-a ocupat să-i rezolve problema.

Avortul, iubirea disperată pentru Bradley, singurătatea, pierderea locului de muncă au fost pur și simplu prea mult pentru Marion, care a clacat psihic chiar de

Jonathan Franzen, *Crossroads*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2021

Crăciun și a trebuit internată într-un spital de boli nervoase. După ce s-a recuperat cât de cât, nu i-a mai trebuit Los Angeles. A plecat în Arizona, la unchiul ei și pentru o perioadă a încercat să fie o bună catolică, căutând să-l mulțumească pe Dumnezeu. Și l-a mulțumit, după toate probabilitățile, altfel Acesta nu i l-ar fi scos în cale pe Russ.

TRECUTUL NE FORMEAZĂ

Marion s-a născut în San Francisco, într-o familie bogată. Tatăl ei, Ruben, un evreu german întreprinzător, a făcut avere în domeniul echipamentelor sportive și s-a căsătorit c-o *schiska* cu înclinații vag artistice, provenind dintr-o familie veche, creștină, acum cam scăpătată, dar cu reputație, și care i-a oferit lui Ruben respectabilitatea necesară. Pentru o vreme lucrurile au mers bine. Banii erau tot mai mulți, casele tot mai mari, fetele nu duceau lipsă de nimic, chiar dacă tatăl nu prea avea ochi pentru Marion, preferând-o de la bun început pe Shirley.

Dar cu cât Ruben o ignora mai mult, cu atât Marion îl iubea mai tare chiar și atunci când ghinionul, sub numele de Marea Depresie, a lovit familia, iar afacerea, până atunci profitabilă, a dat faliment. Aceasta a adus și depresie mentală, nu doar economică în familie. Marion e cea care îl va îngriji pe Ruben, iar sinuciderea lui, când, înglodat în datorii, va fi acuzat și de fraudă și spălare de bani, și-o va imputa toată viața.

Nu e de mirare că ajunsă la 50 de ani, supraponderală, fără serviciu (decât să-i scrie lui Ross predicile), cu patru copii pentru care

nu se consideră o mamă bună, Marion are nevoie de terapie. Pentru copilul avortat, de care n-a spus nimănui, dar mai ales pentru faptul că l-a mințit pe Russ când s-au cunoscut (i-a spus că a avut o decizie intempestivă care a dus la un mariaj de scurtă durată), ea consideră că trebuie să fie pedepsită. Se va apuca de fumat, ca să slăbească (dar poate și ca să se îmbolnăvească de cancer, ca sora ei care a murit de curând) și va hotărî să-i ofere lui Russ libertatea de a o înșela. Iar apoi, dacă acestuia îi va trece nebunia, îi va spune toate secretele ei.

Perry e probabil cel mai inteligent dintre copiii familiei Hildebrandt. Totodată, e și cel mai viciat, mai egoist, mai iresponsabil, având totodată și cea mai proastă impresie despre sine. Își spune adesea că nu este decât un „miserable evil worm” și că nu merită iubirea și respectul nimănui. Fumător, dar și dealer de marijuana, va deveni până la finalul cărții dependent și de cocaină, suferind, asemenea mamei sale în tinerețe, o severă cădere nervoasă, cu implicații financiare, psihologice și medicale pe termen lung, lucru care va afecta destinul întregii familii.

COPIII

Becky, 18 ani, e inteligentă, frumoasă, înaltă și subțire, are toate calitățile care să-i prezică un viitor strălucit indiferent de cariera pe care și-ar dori s-o urmeze. Deocamdată însă, Becky e preocupată de două lucruri: Tanner Evans, rockstar la început de carieră, frumos, inteligent și suav, asemenea ei, și o excursie de-o vară în Europa cu banii moșteniți de la mătușa Shirley, care i-a lăsat considerabila sumă de treisprezece mii de dolari taman pentru asta. Problema e că Tanner Evans are deja o prietenă, pe Laura, partenera sa cu care cântă. Cât despre excursia prelungită din Europa, ea s-ar putea să nu se materializeze, căci tatăl ei, bunul reverend, i-a cerut să nu se lăcomească și să împartă cei treisprezece mii de dolari frățeste, adică în patru, iar suma care îi revine să fie pusă deoparte în caz că nu va primi bursă de la prestigioasa universitate la care vrea să se înscrie.

Clem, cel mai mare dintre frați, are douăzeci de ani și a plecat deja la universitate. Nu cu mult timp în urmă, el și Becky erau cei mai buni prieteni. Clem va cunoaște la rândul-i una dintre

cele mai puternice transformări până la finalul romanului. Își va repudia tatăl, acuzându-l de ipocrizie, iar din studentul silitor care era va deveni indolent. Clem va renunța la facultate și va pleca în America de Sud, unde, fără nici un ban și nici o dorință, va sta doi ani muncind pământul în cele mai neprielnice condiții. Apoi se va întoarce, numai ca să constate că Perry s-a țicnit, Becky a devenit mamă, înstrăinându-se total de familie, mama lui a slăbit și fumează țigară de la țigară, iar tatăl său a devenit și mai fervent religios decât era oricum.

Ca și în romanele anterioare, *Corecții*, *Libertate*, și *Puritate*, Franzen alege să se concentreze pe sondarea trăirilor interioare ale personajelor, precum și pe contradicțiile care se găsesc în fiecare dintre ele. Ce au în comun membrii familiei Hildebrandt? Am putea spune că toți trăiesc o iluzie, fiecare în felul său, dar același lucru l-am putea spune și despre America (pierderea războiului din Vietnam și abdicarea lui Nixon vor reprezenta momentul trezirii), cu diferența că, pentru familia Hildebrandt, trezirea din iluzie va surveni mai devreme.

ILUZIILE UNEI FAMILII

Pentru Russ, marea iluzie a fost chiar mariajul său. Tânăr și neexperimentat lumește, s-a căsătorit cu prima femeie cu care a descoperit plăcerile sexului și a iertat-o când a aflat că, spre deosebire de el, ea nu mai era virgină. De fapt, doar s-a iluzionat c-a iertat-o. În realitate, toată viața i-a purtat pică, iar acum, la 47 de ani, vrea să i-o plătească, înșelând-o cu Frances Cottrell. Apoi, mai există și iluzia că tot ce a făcut în viață a fost esențial bun. Russ nu poate concepe că deciziile lui pot face și au făcut și rău, mult rău. Va ajunge până la final să-și dea seama.

Perry trăiește cu o altă iluzie, una la polul opus. Simțindu-se vinovat pentru dependențele sale, Perry consideră că nu poate face nimic bun. Înzestrat cu un puternic sentiment de vină, dar și de ură de sine, Perry aproape că refuză să facă bine, deși tot ce i-ar fi trebuit ar fi fost mai puțină singurătate. Este incredibil cât de singur, cât de ignorat e Perry într-o familie atât de numeroasă. Până la finalul romanului va reuși performanța de a deveni centrul atenției întregii familii. Doar că în sens negativ. Becky trăiește cu iluzia excepționalității. Ea este s

ingura dintre copii pe care mătușa Shirley a cerut s-o vadă, ei îi va lăsa moștenire o mică avere, ea e de departe cea mai populară fată din școală, ea trebuie să fie iubita lui Tanner, ei viața îi va hărăzi reușite după reușite, ea va ajunge cel mai departe. Paradoxal, însă, Becky nu e o înfumurată, cum am putea crede. Dar iluzia rămâne intactă, chiar și atunci când, la doar nouăsprezece ani, devine mama unei fetițe și se căsătorește cu iubitul ei.

PRIMUL VOLUM AL UNEI TRILOGII

Poate Clem e singurul care trăiește cu cele mai puține iluzii. În primul rând, nu trăiește cu iluzia excepționalității. Nu crede că i se cuvine nimic, nici un privilegiu, nici un beneficiu. Nu i se cuvine să fie scutit de a lupta în Vietnam, nici de a cunoaște suferința, durerea, lipsurile. Apoi, am putea spune că el nu trăiește nici cu marea iluzie a credinței în existența lui Dumnezeu. Credința nu se prinde de el, e ca un extraterestru coborât printre oameni. Rugăciunile i se par absurde, revelația o ficțiune, predicile un mare nonsens. Dar reușește totuși să-și păstreze respectul pentru oamenii care cred, chiar dacă el n-o face. Chiar și așa, nici el nu va fi scutit de a trece printr-o transformare. Dar poate că, în cazul lui, ea e benefică.

Marion a trăit dintr-o iluzie în alta. Când era mică, a trăit cu iluzia bogăției, dar aici n-o putem condamna, așa s-a născut, n-avea de unde să știe că lucrurile la un moment dat se vor schimba. A trăit apoi cu sentimentul că este responsabilă pentru căderea nervoasă a tatălui ei. Apoi, când s-a îndrăgostit de Bradley, cu iluzia că sentimentele îi sunt împărtășite și că, în curând, acesta îi va deveni soț. Că se va vindeca și căsătorindu-se cu Russ și, întemeind o familie cu acesta, își va lăsa în urmă trecutul, a fost o altă iluzie. Acum, la cincizeci de ani, își dă cu adevărat seama că nu a depășit niciodată obsesia sa pentru Bradley, că Russ n-a iertat-o niciodată pentru faptul că nu era virgină când s-au cunoscut și că tragedia lui Perry într-un fel i se datorează.

Toate personajele suferă profunde transformări/ deziluzii și, pentru că *Crossroads* e primul roman dintr-o viitoare trilogie a familiei, nu putem fi decât nerăbdători să vedem ce se va alege de ele în volumele următoare. În sfârșit, Franzen admite că a scris un roman de familie, lucru pe care s-a încăpățânat să-l nege în privința celorlalte. **SDC**

Romanul *Intersecții*, în traducerea Alexandrei Coliban, este în curs de apariție la Editura Polirom

© Kathy Cheitkovich

Dominic Sandbrook – Aventuri în timp. Al Doilea Război Mondial

„Suplimentul de cultură” vă prezintă în avanpremieră un fragment din volumul *Al Doilea Război Mondial*, din seria *Aventuri în timp* de Dominic Sandbrook, traducere din limba engleză de Mircea Pricăjan, ilustrații de Edward Bettison, vârsta recomandată 10+, care va apărea în curând în colecția „Junior. Istorie” a Editurii Polirom.

– FRAGMENT –

În vara anului 1910, în Viena domnea un aer de sărbătoare.

Lumina soarelui făcea să scânteieze fleșele capitalei austriece. Tramvaiele huriau pe bulevardele largi. Iar în Prater, celebrul parc de distracții al orașului, o roată uriașă se înălța spre cer, cu cabinele roșii ticsite de excursioniști încântați.

La jumătate de oră de mers pe jos, într-o odaie umbroasă de pe o

stradă liniștită pe care puțini călcau, un tânăr picta cărți poștale.

Dacă îl zăreai în treacăt, puteai să-l uiți cu ușurință. Era puțin mai scund decât te-ai fi așteptat, avea o față palidă și serioasă și părul negru tuns scurt. Purta haine vechi și încălțări scâlciate.

Singurul lucru pe care îl observai la el erau, de fapt, ochii: limpezi, neșovăitori, de-un albastru aproape hipnotic. Dacă ridica privirea spre tine, nu puteai să nu-i remarci.

Acum, în timp ce zumzetul orașului pătrundea pe fereastră, tânărul era absorbit de munca sa, făcând pensula să aluneca pe hârtie.

Puțini îi știau numele. Locuia la căminul pentru bărbați de pe strada Meldemann, destinat celor care nu-și permiteau o casă în oraș. Acolo, în sala de lectură, își petrecea zilele pictând.

Avea 21 de ani. Nu i se întâmplase niciodată nimic interesant și probabil nici nu avea să i se întâmple.

Se născuse în Sâmbăta Paștelui, în 1889, în Braunau am Inn, un orașel liniștit de la granița dintre imperiul austriac și cel german.

Tatăl lui era un om foarte sever, iute la mânie. Când tânărul de acum era mititel, orice fleac îl putea face pe tatăl lui să-și piardă cumpătul și să-l lovească.

Mama era foarte diferită, liniștită și blândă. Fiul ei i-a ținut poza lângă pat tot restul vieții sale.

În copilărie, fusese un băiat ca oricare altul. Se juca de-a hoții

și vardiștii cu prietenii și cânta în corul bisericii. Citea povești cu cowboy și indieni și visa la aventuri în pădurile prefirate de soare.

Dar, pe măsură ce anii au trecut, cerurile s-au întunecat. Frațele său mai mic a făcut pojar și a murit. Irascibilitatea tatălui său s-a accentuat și aproape în fiecare seară izbucneau certuri aprige.

Când băiatul avea 11 ani, părinții l-au trimis la școală în Linz, cel mai apropiat oraș. Îi lua o oră să ajungă acolo zi de zi și nu cunoștea pe nimeni. I-a fost greu să-și facă prieteni și a început să aibă rezultate slabe la școală.

Treptat, a renunțat să-și mai dea silința. Își petrecea timpul visând cu ochii deschiși la marii eroi din istoria Germaniei și Austriei.

Într-o zi tatăl lui l-a întrebat ce-și dorește de la viață. Băiatul a spus că vrea să devină artist.

„Artist nu!”, a strigat tatăl lui. „Niciodată, cât trăiesc eu!”

Dar, când băiatul avea 13 ani, tatăl lui a murit pe neașteptate. Acum, în sfârșit, el era bărbatul în casă și putea să facă orice voia.

În 1905, când avea 16 ani, și-a convins mama să-i permită să renunțe la școală. Își petrecea zilele pictând și serile mergând la teatru, îmbrăcat în negru și ținând în mână un baston cu măciulie de fildeș.

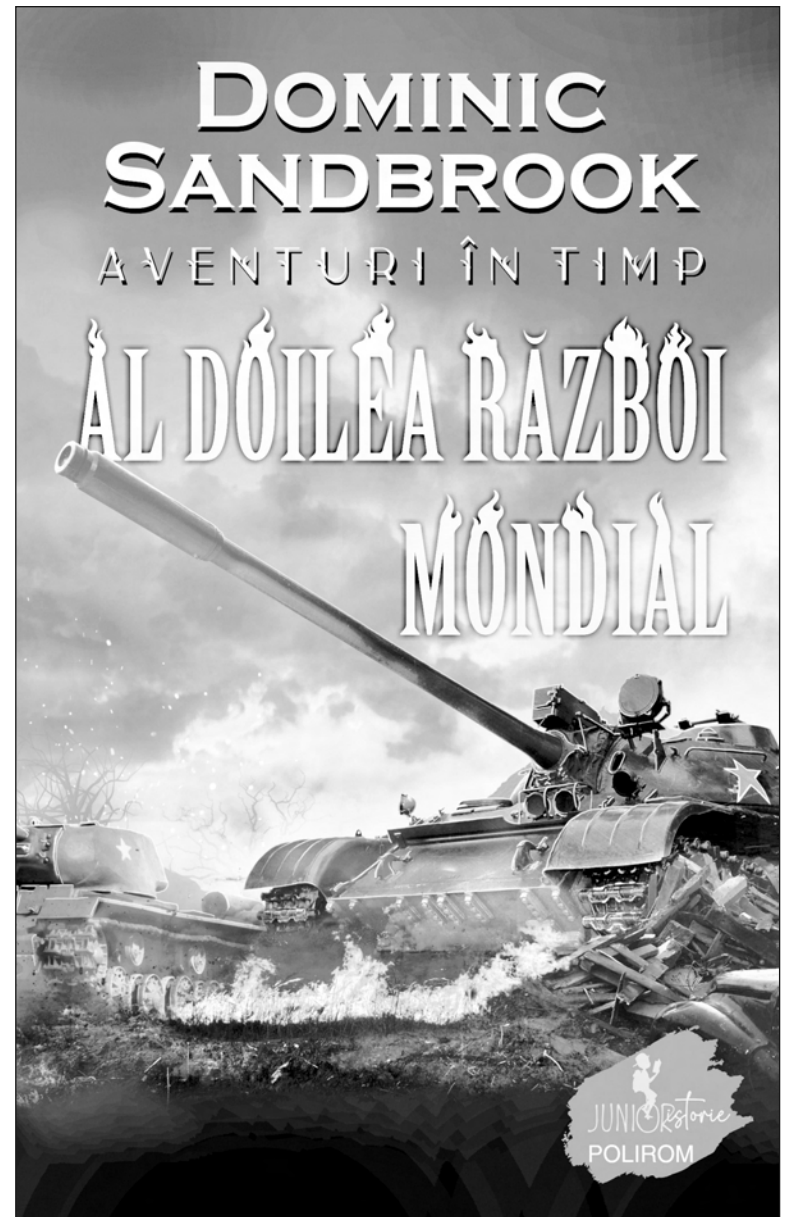
S-au scurs doi ani. Băiatul a devenit tânăr adult și era timpul să-și arate lumii talentele. În toamna aceea s-a mutat în capitala imperiului.

oraș rusesc încremenit de foame ascultă în premieră o simfonie de Șostakovi. O adolescentă japoneză își privește orașul spulberat de o singură bombă...

Un caleidoscop de perspective ce reflectă în nenumăratele sale oglinzi imaginea celui de-al Doilea Război Mondial văzută prin ochii dictatorului, ai marelui om de stat, ai soldatului de rând, ai agentului secret, ai spărgătorului de coduri, dar și prin cei ai oamenilor obișnuiți și, mai ales, ai copiilor. Căci, într-un război total, nici o viață nu rămâne neatinsă...

CARTEA

Atunci când, într-un orașel austriac, un băiat se hotărăște să se lase de școală și să picteze cărți poștale, nu bănuiește că va intra în cartea neagră a istoriei. În Marea Britanie, alt băiat vede viitorul în care își salvează capitala și țara. În zorii unei zile cruciale, un tânăr american pășește primul pe nisipul cenușiu al unei plaje din Normandia. La Amsterdam, o fată evreică ascunsă într-un loc tainic își începe jurnalul. Locuitorii unui

Viena era un oraș plin de culoare, cu oameni din toate categoriile sociale: ofițeri austrieci plimbându-se în uniformele lor albe splendide, politicieni cehi discutând aprins în cafenelele orașului, evrei grăbindu-se la rugăciune în paradiesele lor negre și lungi.

În mijlocul acestei energii și agitații, tânărul se simțea pierdut. Visa de mult să studieze la Academia de Arte Frumoase. A dat examenul – și l-a picat. Desenele lui, au spus examinarii, erau „nesatisfăcătoare”.

Apoi a venit o veste și mai proastă. La sfârșitul anului 1907, mama lui a murit. Tânărul a rămas singur.

Întors la Viena, își petrecea zilele hoinărind prin parcuri, fierbând de furie împotriva lumii care nu-i dăduse ce își dorea.

Cel mai adesea, seara mergea la teatru. Vedea iar și iar operele lui Richard Wagner despre zei și eroi teutoni, încântat de acele saga cu gnomi, dragoni și fecioare războinice.

În mintea lui, și el era un mare erou teuton. Într-o bună zi avea să calce triumfător pe cadavrele

însângerate ale dușmanilor lui.

Și totuși, realitatea refuza să se ridice la înălțimea visurilor sale. A mai dat o dată examen la Academie și a picat din nou. A rămas fără bani, s-a mutat în căminul pentru bărbați și a început să picteze cărți poștale ca să câștige câțiva bănuți.

Acolo ședea, zi după zi, la masa lungă de stejar de lângă fereastră, făcând copii după picturi ale clădirilor vieneze importante.

Pentru ceilalți bărbați care intrau și ieșeau nu era un mare artist și cu atât mai puțin un mare erou. Era doar un individ care picta cărți poștale.

Săptămânile au devenit luni; lunile au devenit ani.

În primăvara anului 1913, tânărul s-a hotărât să-și încerce norocul peste graniță, în orașul german München. Oricum nu-i plăcuse niciodată prea mult Austria. Detesta celelalte populații din imperiu, în special pe evrei, și prefera să se considere german.

A ajuns iarăși să picteze cărți poștale pentru turiști. Iar apoi, un an mai târziu, totul s-a schimbat.

În 1 august 1914, Germania a intrat în Primul Război Mondial. **SDC**

Rolando Villazón 50. Opera, scena subconștientului

Pe 22 februarie a împlinit 50 de ani. A fost unul dintre cei mai iubiți tenori ai scenelor lirice moderne, pentru vocea sa strălucitoare și puternică, abilitatea dramatică de a întruchipa personaje memorabile și, mai ales, carisma irezistibilă.

Dar, în 2007, „noul Plácido Domingo” s-a confruntat cu leziuni ale corzilor vocale, unul dintre cele mai negre coșmaruri ale unui interpret vocal. După o serie de operații chirurgicale, inclusiv extirparea unui chist pe corzile vocale, a revenit pe scenă după o lungă perioadă în care a crezut că își încheiase definitiv cariera de cântăreț. În tot acest timp a înțeles că trebuie să se reinventeze. Cântatul nu mai era suficient: Rolando Villazón este astăzi producător, regizor, director artistic al Mozartwoche Salzburg, ambasador și clovn profesionist pentru fundația umanitară „Nasurile Roșii”, prezentator tv și un scriitor de succes. În sezonul 2021-22 confirmă că e încă departe de a își fi încheiat cariera solistică, dar și fascinația pentru rolurile de clovn. A revenit pe scena Metropolitan Opera în rolul Papageno dintr-un fabulos *Flaut mozartian* regizat de Julie Taymor.

ICINCUNTAÑERO!

„Când viața îți dă lămâi, cere sare și tequila” e motto-ul tenorului mexican Rolando Villazón. Astăzi cetățean francez și tată a doi băieți, Darío și Mateo, în vârstă de 16 și 14 ani, interpretul născut în suburbia Fuentes de Satélite a capitalei Mexico City și-a sărbătorit cei 50 de ani printr-un concert extraordinar intitulat „Cinquentañero”.

Cu o zi înaintea aniversării pe scena de la Stiftung Mozarteum Salzburg, Villazón și-a omagiat cariera alături de buni prieteni din lumea muzicii: Daniel Barenboim, Plácido Domingo, Regula Mühlemann, Charles Castronovo, Fatma Said, Magdalena Kožená, Michael Volle și alții, alături de Camerata Salzburg sub bagheta dirijoarei Giedrė Šlekytė.

© Andreas Hechenberger

CĂTĂLIN SAVA
RUBATO

Barbara Rett, cunoscuta prezentatoare a programelor muzicale de la televiziunea publică ORF a fost gazda galei extraordinare cu extrase celebre din lumea operii, operetei și a zarzuelei, dar și cântece tradiționale europene și mexicane. Prima parte a concertului a fost dedicată exclusiv muzicii mozartiene, iar încasările show-ului au mers la International Mozarteum Foundation, o instituție sever afectată financiar de pandemia COVID-19, pentru că Rolando Villazón are o relație specială cu austriacul Wolfgang Amadeus. Din 2017 este ambasadorul fundației Mozarteum și director artistic al Mozart Salzburg Week, unul dintre cele mai prestigioase festivaluri muzicale de tradiție europeană. Concertul aniversar poate fi vizionat online la Arte TV.

ROLANDO + WOLFGANG = LOVE

„Dacă Verdi sau Donizetti îmi plac, pe Mozart îl iubesc”, a spus tenorul franco-mexican într-un interviu în iarna lui 2021 pentru Salzburger Nachrichten. Amorul a început din adolescență, odată cu lectura scrisorilor mozartiene: „Mozart e un prieten bun, am un sentiment foarte intens că îl cunosc bine pe om. Cred că așa putea bea o bere cu el”, a mai spus Villazón. Atât pe scenă cât și în studioul de înregistrări, Mozart a ajuns să ocupe un loc central în

cariera lui Villazón. Pe lângă Rodolfo din *La bohème*, Nemorino din *Elixir*, în Rinuccio din *Gianni Schicchi* și, mai ales, în celebrul Germont din *La Traviata* în care a avut-o parteneră pe Anna Netrebko la Salzburg, reprezentațiile sale mozartiene au inclus roluri principale în capodoperele lui Mozart, de la *Lucio Silla* și *Il re pastore* până la *Don Giovanni* și *Così fan tutte*, pe toate marile scene lirice importante. După revenirea vocală în sezonul actual, iată-l atacând și repertoriul baritonal, cu Papageno din *Die Zauberflöte* la Metropolitan – deși se încapățânează să declare în toate interviurile că nu e un bariton. Iar, *work in progress*, contractul cu Săptămâna Mozart a Fundației Mozarteum va fi prelungit dincolo de 2023, pentru că a făcut lucruri extraordinare la Salzburg. În iunie 2020 a publicat a treia carte în limba germană, *Amadeus pe bicicletă*. Romanul spune povestea unui tânăr mexican care visează să devină cântăreț de operă și îl admiră pe Mozart.

COȘMARUL

2007, anul marilor roluri, al galelor de la Paris și New York dar, și al contractului de exclusivitate cu Deutsche Grammophon e și începutul traumei: „La început, nu puteam să emit notele ca mai înainte, fără efort, iar într-un spectacol la Barcelona, acutele au crăpat

pur și simplu”, își amintește Villazón. „A fost un moment personal dificil, pentru că la un moment dat m-am gândit că poate acesta este sfârșitul carierei mele, o carieră rapidă care tocmai s-a epuizat. A fost un moment în care, după o introspecție serioasă, am analizat tot teritoriul prin care am trecut, pentru a reveni cu o nouă hartă.”

Dar doi ani mai târziu urmează o intervenție chirurgicală pentru îndepărtarea unui chist congenital la corzile vocale. Nu a putut vorbi cinci săptămâni și după alte câteva luni de pauză vocală și ani buni de anxietate, în 2013, reappare cu prudență pe scenele de operă și în recitaluri. Villazón își amintește: „Pentru mine a fost foarte important să mă însănătoșesc și să mă re poziționez ca tenor”. Dar pauza prelungită și apariția unor probleme în tehnica vocală îl fac să-și piardă încrederea în sine și în vocea sa: „Îmi era frică să nu cânt altceva. Cântam nouă din zece note acute, dar în meseria asta și la nivelul asta trebuie să cânti zece din zece. S-ar putea să nu fie toate frumoase, dar le-ai cântat pe toate. Dacă nu nimerești una dintre cele zece, începi să te gândești: asta o fi tot? Și apoi începi să cânti opt din zece, șapte din zece”.

A urmat tratamente anti-anxietate, a lucrat cu antrenori din lumea sportului și a cântat repertoriu baroc. Cu toate acestea, senzația de

inconfort a rămas, chiar și la emisia în registrul vocal mediu.

A fost convins, încă o dată, că acum totul s-a încheiat definitiv, orientându-se spre producția de operă și regie. A urmat numirea în postul de director artistic la Săptămâna Mozart din Salzburg, în 2017, odată cu o anumită stabilitate vocală care i-a permis concertul aniversar din 21 februarie 2022. Dar nici acum nu e sigur dacă vocea lui e complet refăcută: „Fiecare mare aventură vine cu o mare încercare”, spune Rolando Villazón, „altfel nu ar fi o mare aventură. În operă muzica reflectă emoțiile și le aduce în prim-plan. Pentru mine, opera este scena subconștientului, oglinda vieții noastre interioare”.

ARTA DE A FI CLOVN

L-am văzut live la Festivalul Enescu, în 2019. M-am întristat, apoi am râs de jongleriile lui din recitalul cu pianista Carrie-Ann Matheson, într-un program latino cu muzici de Mompou, de Falla, Obradors, Guastavino, Ginastera, Nepomuceno, Antonio Calvo și minunatele *Cinci cântece delicioase pentru copii* de Revueltas, care au adus încântare și aplauze frenetice în sala Ateneului Român. Mi-am amintit atunci, în frenezia gagurilor irezistibile care au obligat sala la adorație, că Villazón este din 2013 Rollo, ambasador și clovn profesionist pentru „Nasurile Roșii”, o fundație umanitară care înveselește copiii internați în clinici oncologice din Germania.

„Clovnul nu pierde niciodată, nu moare niciodată și nu renunță niciodată”, spunea Rolando Villazón pentru „New York Times” în decembrie 2021. „Clovnul continuă.” **SDC**

Cercul poezilor Stasi

Este o poveste atât de ciudată încât nu poate fi decât reală, spun cronicarii cărții *The Stasi Poetry Circle*, scrisă de către Philip Oltermann, șeful secției germane a cotidianului „The Guardian”.

Povestea, puțin cunoscută, este cât se poate de adevărată și a fost scoasă din arhivele fostei RDG de către Oltermann: în plin Război Rece, din primăvara lui 1982 și până în iarna lui 1989, un grup de ofițeri superiori ai poliției secrete Stasi, ofițeri însărcinați cu propaganda și ofițeri vamali, s-au întâlnit la fiecare patru săptămâni la Casa de cultură a Regimentului de gardă Dzerjinski, la Berlin, într-o sală împodobită cu portretele lui Lenin și Erich Honecker. Scopul acestor întâlniri? Pur și simplu un cenaclu în care ofițerii

scriitori învățau poezia sub numele de *Cercul muncitoresc al ce-kiștilor scriitori*. CEKA este abrevierea de la Comisia Extraordinară Panrusă pentru Combaterea Contrarevoluției și a Sabotajului.

Opera lor a fost chiar și publicată în câteva volume, unul dintre acestea, *Noi despre noi*, ajungând în posesia lui Oltermann. „Părea ceva desprins din Monty Python”, spune ziaristul. „Cum de poliția secretă, sinonimă cu suprimarea gândirii libere, a ajuns să scrie poezie?” Încet-încet, arhivele RDG au dezvăluit întreaga poveste.

În anii '70, șefii RDG s-au declarat îngrijorați de numărul relativ mic de cetățeni care citeau *schöne literatur*, ceea ce, în opinia lor, însemna „o problemă cheie” pentru țara socialistă. „Numai 35% din

populație citind Goethe și Pușkin era insuficient: în Germania de Est numărul cititorilor trebuia să crească la 90%, și asta în numai 5 ani”, spune Oltermann.

Un decret din 1973 anunța că fabricile trebuie dotate cu o bibliotecă de cel puțin 1.000 de volume și un bibliotecar, iar uzinele foarte mari, cu 10.000 de angajați, cu biblioteci de până la 30.000 de cărți. Producția de carte trebuia să crească cu 4-5% anual. Politica aceasta, se pare, a avut efecte: un studiu realizat după căderea Zidului arăta că elevii est-germani citeau considerabil mai mult decât cei din Germania federală.

În același timp, la inițiativa intelectualilor comuniști cu influență politică ce împărtășeau o viziune utopică, în care creația literară trebuia să creeze condițiile sociale socialiste, nu numai să le

reflecte, conducerea RDG a lansat, încă din 1959, un program gândit să reducă distanța dintre clasele muncitoare și intelectualitate: scriitorii trebuiau trimiși în fabrici să predea „meseria” lor tovarășilor muncitori, în așa-zise *Cercuri ale muncitorilor scriitori*. Iar poliția secretă s-a aliniat și ea acestei tendințe: primele referiri la *Muncitorii cekiști* și la „serate lirice” apar în arhive încă din 1961.

Toate aceste „serate” au rămas sporadice vreme de două decenii, dar, în 1982, conducerea Stasi a decis că „trebuie să își profesionalizeze” cercul de poezie. Sarcina aceasta i-a revenit lui Uwe Berger (**foto sus**), un poet laureat, cu o bibliografie de 20 de antologii și romane. Vreme de aproape un deceniu, Berger, ca șef al cercului, s-a achitat de sarcină și chiar mai mult. Asta fiindcă, spune Oldermann, nici

măcar ofițerii participanți la ședințele de cenaclu nu știau că Berger era de 12 ani unul dintre „cei mai productivi informatori” din lumea literară est-germană (Oldermann a văzut șase dosare a câte 350 de pagini fiecare pline de note informative).

Pentru această „muncă”, poetul a fost chiar recompensat în 1982 cu o medalie militară de către Stasi. În fruntea cercului, Berger, urmând directive conducerii, a început să îi spioneze chiar pe ofițerii din cercul de poezie. Se poate avea încredere în acești ofițeri? „Un soi și mai profund de paranoia în miezul poliției secrete est-germane: o suspiciune instinctivă față de ei înșiși și față de creativitatea literară pe care părinții fondatori ai RDG o plasaseră în inima statului comunist”, comentează Oltermann. **SDC**

LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLEMENTUL LUI JUP

Kanye West și cruciada anti-streaming

Rapperul și producătorul american Kanye West, cu ocazia noului său album, se poziționează în postura de lider al unei eventuale mișcări împotriva gigantilor streamingului. West a lansat albumul *Donda 2*

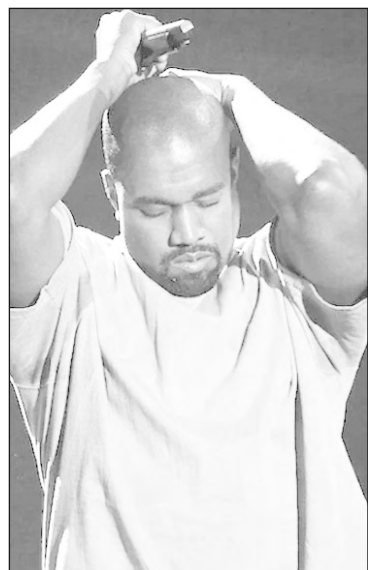
exact pe 22.02.2022, un disc ce nu poate fi găsit pe nici o platformă de streaming. În schimb, fanii (foarte mulți) care vor să asculte discul vor trebui să plătească 200 de dolari pentru a procura și un mic aparat numit Stem Player cu care poate fi audiat acest album. Este „prețul pentru a face parte din revoluție”, spune West, care se justifică astfel: „Astăzi, artiștii primesc doar 12% din banii pe care îi face industria muzicală. E timpul să eliberăm muzica de acest sistem opresiv. Este timpul să preluăm controlul și să ne creăm propriul sistem”. **SDC**

West, care ar fi renunțat la o ofertă de 100 de milioane de dolari pentru exclusivitatea asupra albumului din partea Apple, descrie actuala situație astfel: „Coșoșii tehnologici au făcut muzica aproape gratuită, iar noi, muzicienii, suntem siliți să vindem bachelți și bilete la concerte dacă vrem să trăim. Nimeni nu poate să mă plătească și să fie lipsit de respect față de mine. Ne vom fixa propriile prețuri pentru arta noastră”.

Stem Player-ul, care poate nu numai reda muzica, ci o și poate remixa, nu este prima unealtă de acest tip lansată pe piață, înaintea lui a existat, de exemplu, Pono, care însă nu a avut succes. Ar putea să aibă succes „revoluția” lui Kanye West?

Adevărul este că relația dintre muzicieni și streaming este extrem de problematică. Inclusiv boicotul demarat recent de Neil Young a deraiat de la subiectul Joe Rogan la cel mult mai serios, al remunerațiilor extrem de mici primite de artiști din partea Spotify, în cazul de față. Mobilizarea artiștilor contra giganților streaming s-a accentuat în perioada pandemiei, dar a rămas mai mult un zgomot de fond, apreciază „France Culture”, mai ales că multe mari vedete, aflate pe poziții comode, nu s-au solidarizat cu ceilalți muzicieni.

West este însă unul dintre marile staruri de astăzi ale muzicii, iar implicarea lui reaprinde conflictul. Fiindcă, spune postul francez, „această revoluție trebuie să ducă la un moment dat la o schimbare a modelului economic al platformelor de streaming în urma căruia profită doar o mână de staruri și care, pe de altă parte, exercită și o nivelare dăunătoare asupra diversității genurilor muzicale. Riscul, în caz contrar, este să seacă durabilă a creației muzicale”. **SDC**

PE SCURT

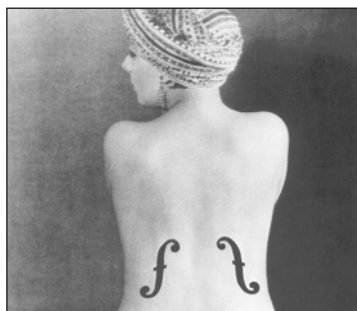
L'AMOUR + CLAYDERMAN TOUJOURS

La vârsta de 68 de ani, unul dintre cei mai populari pianiști din lume, Richard Clayderman (**foto sus**), revine în lumina reflectoarelor cu un nou album, *Forever Love*, și un nou turneu având ca temă principală, fără surpriză, *L'amour*. Este cel de al 35-lea album de studio al lui Clayderman, care reunește piese inedite, dar și adaptări ale unor melodii de dragoste semnate de artiști precum Ed Sheeran, Coldplay, Adele, Bee Gees, Stevie Wonder și Whitney Houston. Clayderman, supranumit „prințul romantismului”, s-a lansat în 1977 cu piesa celebră *Ballade pour Adeline*, vândută în peste 22 milioane de exemplare, și nu a încetat niciodată activitatea muzicală. Până în prezent, el se laudă cu peste 2.000 de concerte, 1.400 de înregistrări și 90 de milioane de albume vândute, care i-au adus 340 de discuri de aur și platină. Un muzician de succes care, deși se consideră doar „un interpret modest” cu un „dar de a găsi melodii care să vorbească oamenilor”, Clayderman are și mulți detractori, chiar și în Franța natală. „Cea mai frumoasă recompensă pentru mine sunt copiii care învață să cânte la pian cu melodiile mele”, spune Clayderman.

TEARS FOR FEARS: MAREA ÎNTOARCERE

După aproape două decenii de absență, celebrul duet Tears for Fears a revenit cu un nou album, *The Tipping Point*, realizat în

formula clasică, cu Roland Orzabal și Curt Smith. Doi muzicieni care de-a lungul anilor nu au fost mereu pe aceeași lungime de undă. „Destinele noastre au fost totdeauna legate, trebuia să creștem spiritual separat până să ne reîntâlnim, ajunși la maturitate”, explică Roland Orzabal. Tot Orzabal explică faptul că revenirea lor a fost întârziată de fostul lor manager, care le-a frânat în ultimii ani dorința de a realiza un nou album, mulțumindu-se să le organizeze turnee, cu vechile lor piese. „Respingea această idee. Îmi spunea că trebuie să mă mulțumesc «să spun o poveste». Ce poveste? Soția mea a murit, eu am trecut prin două cure de dezintoxicare, vreau să vorbesc despre asta”, povestește artistul.

CEA MAI SCUPĂ IMAGINE?

Cel mai scump clișeu vândut vreodată la licitație s-ar putea dovedi *Le Violon d'Ingres* al lui Man Ray, care, cu o estimare între 5 și 7 milioane de euro, ar putea detrona de pe locul frunțas *Rhein II* de fotografii german Andreas Gursky, vândut cu „doar” 4,3 milioane de dolari. *Le Violon d'Ingres* va fi scos la licitație în mai, de casa Christie's.

PRODUSE FĂRĂ MINTE

Pentru a promova o expoziție dedicată autoportretului, galeria Courtauld din Londra a pus în vânzare la magazinul de suveniruri produse menite, probabil, să demonstreze umorul britanic dar care au avut efectul contrar. Căci „radiera în forma urechii tăiate a lui Van Gogh” (6 lire), „săpunul pentru artistul chinuit” și altele la fel, în loc să provoace zâmbete au stârnit mai degrabă indignare din partea celor care au văzut în acest demers o bătaie de joc la adresa celor care suferă de tulburări mintale.

Suplimentul DE CULTURĂ

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4,
CP 266, tel.: 0232/214.100, 0232/214111,
fax: 0232/214111

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),
Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun, Florin
Ghețau, Cătălin Pavel, Radu Pavel Gheo

Carte: Mihaela Pascu-Oglindă,
Marius Miheț, Cristian Teodorescu,
Alina Purcaru, Cătălin Constantinescu,
Ioan-Alexandru Tofan, Dana Pirvan

UN CADOU ONLINE

La exact un an de la destrămarea grupului Daft Punk a inflamat rețelele online, postând pe rețeaua Twitch un concert din 1997, menit să atragă atenția și asupra lansării unei ediții aniversare a albumului de debut *Homework*, de la a cărui premieră au trecut 25 de ani.

CRONICA NEAGRĂ

■ Mark Lanegan (57 de ani) – muzician american, lider al formației Screaming Trees, unul dintre pionierii mișcării grunge de la sfârșitul anilor '80 și din anii '90. El a scos șapte albume alături de Screaming Trees, după care a fost membru al formației Queens of the Stone Age până în 2014.

■ Gary Booker (76 de ani) – fondator, vocalist și pianist al formației Procol Harum, celebră mai ales pentru hitul *A Whiter Shade of Pale*, lansat în 1976, care a devenit rapid una dintre melodiile cele mai importante ale mișcării hippie și unul dintre puținele single-uri care s-au vândut în peste 10 milioane de exemplare. În afară de activitatea în sânul Procol Harum, grup pe care l-a dizolvat în 1977 și l-a reactivat în 1991, Gary Booker, fan al muzicii blues, a colaborat cu mulți muzicieni celebri, precum Eric Clapton, Ringo Starr, Paul McCartney sau George Harrison. **SDC**

Pagini realizate de
DRAGOȘ COJOCARU

Marcă înregistrată – Editura Polirom și
„Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în
colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit
împreună cu „Ziarul de Iași”.

Muzică: Dumitru Ungureanu,
Cătălin Sava

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură: Lucian Amarii (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Nona Rapotan,
Constantin Piștea

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sirbu
tel. 0232/271335.

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

O incursiune în biblioteca lui Stalin

Studierea uriașei colecții de cărți a fostului dictator sovietic ar putea da indicii despre felul în care ideile i-au influențat gândirea politică, arată noua carte *Stalin's Library: A Dictator and His Books*, a lui Geoffrey Roberts, istoric britanic de la University College Cork, specialist în cel de-al Doilea Război Mondial.

DRAGOȘ COJOCARU

Roberts, autor și al apreciatului volum *Stalin's Wars*, nu este primul pasionat de această chestiune, chiar el spune că mulți alții au cercetat înaintea lui ceea ce a mai rămas din vasta bibliotecă a lui Stalin, sperând să găsească indicii despre adevărata natură a dictatorului sau „cheia înțelegerii caracterului care a dus la monstruoșitatea regimului său”. „Urmărind felul în care Stalin a citit, putem întrezări lumea așa cum se vedea prin ochii lui. Poate nu îi vom putea citi în adâncul sufletului, dar apucăm măcar să vedem prin ochelarii lui”, spune Roberts.

„Multe decenii după moartea sa, în 1953, sursele fragmentare aflate la dispoziția cercetătorilor au făcut greu de descifrat enigma Stalin”, scrie „Financial Times”. „A

fost el doar tiranul monstruos descris de Hrușciiov în discursul secret din 1956? A fost el mediocritatea intelectuală portretizată de Lev Troțki în biografia *Stalin*, publicată postum?” Abia după ce arhivele au fost deschise, în urma reformelor lui Gorbaciov și a colapsului URSS, s-au aflat mai multe lucruri, inclusiv că Stalin a deținut o bibliotecă vastă ce conținea 25.000 de volume, periodice și pamflete, inclusiv peste 400 de texte marcate și adnotate personal de dictator. Este colecția studiată de Roberts.

Stalin era un cititor vorace, care își stabilise o cotă zilnică de 3-500 de pagini citite, iar atacul cerebral fatal l-a surprins în bibliotecă, înconjurat de mormane de cărți. Făcea multe note cu creioane de diverse culori, subliniind pasaje sau, uneori, aprecieri ce mergeau de „de acord”, „bun”, la „ha ha”, „prostii” sau „pe naiba!”. Era extrem de iritat, spune Roberts, când dădea peste greșeli gramaticale, pe care le corecta cu un creion roșu. Stalin admira scriitorii, care, în opinia lui (exprimată la un congres în 1934), trebuie să fie „ingineri ai sufletului uman, ingineri ai literaturii, care să construiască spiritul uman”. Numai că, arată istoricul britanic, a scris „frustrant” de puțin despre păreri proprii legate de cărțile citite. Uriașa lui colecție de volume de clasici ruși și internaționali s-a pierdut după moartea

sa. Deci păreriile lui despre Dostoevski, de exemplu, pot fi presupuse doar din remarcile ocazionale făcute apropiaților, care își amintesc că, în opinia lui Stalin, celebrul scriitor ar fi fost mai degrabă o proastă influență asupra tinerilor sovietici.

Din cărțile care mai există în colecție se poate deduce că Stalin era foarte interesat de istorie, despre „lecțiile regimului țarist”, mai ales de domniile lui Ivan cel

Groznic, Petru I și Ecaterina cea Mare. Multe alte cărți se referă la marxism și pare să fi fost foarte entuziasmat de scrierile lui Lenin.

Cum Stalin n-a lăsat nici memorii, nici jurnal personal, notele înscrise pe marginile cărților citite ar putea fi investite cu o semnificație mai importantă decât ar trebui, este de părere profesorul Roberts. El, scrie „Financial Times”, trage concluzia că Stalin nu a fost un gânditor original și subtil, ci

„un simplificator genial, clarificator și popularizator... Era înainte de toate un bolșevic și abia pe urmă un intelectual”.

Pe de altă parte, un articol din „The Guardian” deplânge faptul că, în cartea sa, Geoffrey Roberts se concentrează prea puțin asupra celor 1.500 de scriitori care au pierit în timpul domniei lui Stalin, cifră care apare în volumul *The KGB's Literary Archive* al lui Vitali Șentalinski. **SDC**

Viața ca un Dragobete

Bărbații căsătoriți mai pot fi denumiți romantici rezerviști. Ei au supraviețuit războiului emoțional de dinainte de semnarea armistițiului la Starea Civilă, iar acum își cresc burți pe post de soclu pe care pieptul își expune cicatricile sufletești ca pe decorații.

Referințele istorice pe care le fac sunt acum însoțite de zâmbete. He he, mai

ții minte, gogomanule, bătălia din ziua spectacolului Tache Ianke și Cadâr, când ne-am certat două ore fiindcă tu, bouțule care ești, voiai să mergi în pantofi sport?

Rezervistul se află într-o stare de conservare a capacităților, de amortizare pe motiv de pace. Tacticele de război rămân pitite undeva într-un colț de memorie, pentru a putea fi accesate și folosite în caz de nou conflict. Mecanismul memoriei este însă unul cu suprascriere, practic îți furi zilnic câte o literă din textul despre care crezi că este intact și o folosești pentru a stoca ceva nou, riscând astfel să te trezești într-o

situație de forță majoră fără să mai poți activa războinicul romantic. Riști să nu poți scoate pe gură decât prăfuitul clișeu „you make me wanna be a better man”, care în termeni de război e ca și cum ai pune un briceag bont pe post de baionetă. Pentru a nu se ajunge în asemenea situații, e nevoie de stagii de concentrare militar-romantică. Cu tuma a împământenit cam trei pe an: Dragobetele, 8 martie, plus Valentinul adus probabil de NATO.

Ce face romanticul rezervist în zilele de concentrare? Își dezmoște armele și tacticile, le curăță de rugină și trage focuri de antrenament, pentru a arăta

dușmanului că războiul actualmente rece, în caz de încălzire, ar fi greu și nimicitor pentru ambele tabere.

În dimineața de 14 februarie aplici tactica de intimidare de la pagina 312. Te trezești primul, țintuiești inamicul din priviri și îi spui: *hi, dar cine a făcut ochișori acolo, ce puiuț de bufniță stă aici ciufulit și adorabil, mătă alintată cu puchi?* De 8 martie muți războiul în câmp deschis, dacă vremea o permite, sau în interiorul unui restaurant.

Folosind un buchet imens de trandafiri ca scut antirachetă, conform indicațiilor de la pagina 464, lansezi următoarea afirmație: *ești atât de frumoasă azi, parcă radiezi miliarde de particule de fericire, pe care universul*

BOBI

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

le captează și le transformă în noi planete, alinate în forma literelor numelui tău.

Azi este fix ziua de Dragobete. Voi încheia aici, fiindcă am auzit ușa dormitorului și trebuie să atac dușmanul folosind tactica *s-a trezit dulceața, înseamnă că plane ta își poate relua viața*. **SDC**